

Patristik Kapadokya Babaları ve İnanç Turizmi Patristic Cappadocia Fathers and Faith Tourism

Uysal YENİPİNAR¹

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru

tarihi:22/06/2022

Kabul tarihi: 2/09/2022

Yayın tarihi:31/10/2022

Anahtar Kelimeler:

Turizm, Kapadokya

Babaları, Hıristiyanlık.

Kapadokya Türkiye'nin önemli inanç turizmi potansiyeline sahip bölgelerinden biridir. Bölge tanıtımlarında Erken Hıristiyanlık dönemine ait kilise, manastır, şifahane, aşevleri ve eğitim gibi somut eserlerin tanıtımları ön planda tutulmuştur. Bu kurumların oluşmasında üç önemli Kapadokyalı Patristik Babalar olarak anılan; Büyük Basil, Nisalı Gregorius ve Nazianzuslu Gregorius'un eğitimleri, dini ve felsefi fikir ve uygulamaları etkili olmuştur. Ancak Kapadokya tanıtımlarında anılan azizlerin Kapadokya'nın inanç turizmi kültürel mirasının oluşumunda etkili olan görüş ve düşüncelerine yeterince yer verilmediği gözlenmiştir. Çalışma konusu için Kapadokya Patristik Babalarının seçilme nedeni ise; İznik ve Konstantinopolis Ekümenik konsil çalışmalarında Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğunun resmi dini olarak kabul edilmesi ve geniş kitlelerin yeni inancı benimsemelerine sundukları katkılardır. Patristik Kapadokya Babaları Hıristiyan otoriteleri tarafından Patristik babaların en önemlileri olarak bilinmekte ve anma günlerinin tüm Hıristiyanlar tarafından kutlanmaktadır. Çalışmanın amacı; Patristik Babalarının Hıristiyanlığın Anadolu'da yayıldığı dönemlerde, hangi görüş ve uygulamalar ile önderlik ettikleri, Ekümenik Konsüllerindeki rolleri, Kapadokya'nın önemli bir inanç merkezi olmasına katkıları ile eğitimleri, aileleri ve yaşam tarzlarını araştırmaktır. Çalışmada Patristik Kapadokya Babalarının yaşadığı coğrafi, siyasi, sosyal ve inanç iklimi dikkate alınmıştır. Konu; kavramsal çerçevede otobiyografi kitapları, makale, yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanarak araştırılmıştır.

ABSTRACT

Cappadocia is one of the regions with significant religious tourism potential in Turkey. The region has a tangible cultural heritage that bears the traces of Early Christianity, such as many churches, monasteries, hospitals, soup kitchens and educational institutions belonging to the Early Christian period. The three important Cappadocian patristic fathers are Basil the Great, Gregorius of Nyssa and Gregorius of Nazianzus. Their philosophical ideas and living places and practices were influential in the formation of these Christian Religion Institutions. Their ideas and living places that were effective in the formation of the tangible cultural heritage of Cappadocia. It should be mention in the Cappadocian tourism marketing. The reason for choosing them as the research subject is the acceptance of Christianity as the official religion of Roman Empire and their contribution to the adoption of new faith by large masses in the studies of the Ecumenical councils of Nicaea and Constantinople. They were the most well-known patristic fathers and their commemoration days are celebrated by all Christians. The aim of this scientific article is to explore the views and practices of the Patristic Fathers when Christianity spread in Anatolia, their role in the Ecumenical Councils and their contribution to Cappadocia's being an important center of religion and their education, families and lifestyles. In the conceptual framework, it researched by using autobiography books, articles, written and oral sources.

ARTICLE INFO

Background:

Received: 22/06/2022

Accepted: 2/09/2022

Published:31/10/2022

Keywords:

Tourism, Cappadocian

Fathers, Christianity.

¹ Doç. Dr. Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümü, uysalyenipinar@mersin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6357-8729

Önerilen Atıf/ Cited as: Yenipinar, U. (2022), *Patristik Kapadokya Babaları ve İnanç Turizmi*, *Journal of Global Tourism And Technology Research*, 3(2): 95-116

Giriş

Kapadokya Roma İmparatorluğunun Küçük Asya'daki en önemli eyaletlerinden biri olup Kayseri eyaletin başkentidir. İmparatorluğun Doğusunu koruyan en önemli ordu burada konuşlanmıştır. Anılan dönemde Kapadokya eyaleti aynı zamanda üç Hristiyan teoloğu ile ünlenmiştir. Hristiyanlığın erken dönemlerinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Bazı yerel yöneticiler belli dönemlerde farklı sebeplerle inananlara bazı kovuşturmalar açtıkları, kiliselerin bazı şehitler verdiği bilinmektedir. Ancak kilisenin ve Hristiyanlığın son derece elverişli koşullar kazandığı dönemler de olmuştur. İmparator Konstantinus 306 yılında güvenli bir ortam yaratmak için M.S 313'de Doğu Augustus'u Licinius ile Mediolanum'da bir araya gelerek imparatorluğu paylaşmışlar ve Hristiyanlığa yasal bir nitelik kazandıran Milano Fermanı'nı imzalamışlardır. Constantinus Doğu Roma İmparatoru olunca dünyanın kaderini değiştiren iki önemli karar alınmıştır. Birinci karar: Hristiyanlık inancının serbest bırakılması ve desteklemesidir. İkinci karar ise: İmparatorluğun başkentini Roma'dan Constantinopolis'e taşınmasıdır (Doğancı, 2017, s: 493). Konstantin farklı görüşlere sahip Hristiyanları bir araya getirip gücünü sağlamlaştırmak için Hristiyanlıkla ilgili hazırladığı planı uygulamaya koymuştur. Hristiyanlık tarihindeki ilk konsil, üst düzey din adamlarının katılımı ile 325 yılında İznik'te toplanmıştır. İznik Konsili evrensel (Ökümenik) konsillerden ilki olup, piskoposlar ve diğer kilise temsilcilerinin geniş katılımıyla gerçekleştirilmiştir. İmparator'un Konsili toplamaktaki temel amacı, Roma'nın siyasi yapısı ile Hristiyanlığın teolojik yapısının entegrasyonu ve Hristiyanlığa vereceği desteğin ilan edilmesidir. İznik Konsili'nde tartışılan konu ise, Aryus ve Aryusçuluk olmuştur. İznik Konsilinde Mısır'lı Aryus'un görüşü reddedilmiştir. Aryus İsa Mesih'in insani boyutunu savunmuştur. Toplantı sonucunda; İsa ile Tanrının aynı öze sahip olduğunu savunan, Kapadokya babalarının da desteklediği Athanasus ve Alexandır'ın görüşleri kabul edilmiştir. Konsil sonrası İsa Mesih'in Tanrının oğlu olup olmadığı sorgulanıp tartışılmaya devam etmiştir. Kapadokya babaları bu sorunu çözmek için, Hristiyan teoloji disiplini ve kurtuluş ile ilgili çalışmalar yürütmüşlerdir. Hristiyanlıkta üçlü birlik (Teslis-trinity) fikrini; bir tanrının üç kişilikte yani Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'da var olmasına dayalı temel inanç felsefesini geliştirmişlerdir. İmparator Teodosius döneminde 381 yılında İstanbul (Konstantinopolis) konsil toplantısında üç Kapadokyalı Babaların görüşü etkili olmuştur. İznik İnanç bildirgesine Kutsal Ruh (Ruhu'l-Kudüs) eklenerek kabul edilmiştir. Konsilde ek olarak kilise teşkilatına dair patrik, metropolit, piskopos, papaz, diyakon unvanları da belirlenmiştir. Kapadokya Babaları geliştirdikleri teoloji dili ve kavramları ile Kiliseye büyük katkılar sunmuştur. Diğer yandan geniş halk kitlelerini eğiterek Hristiyan kimliği oluşmasına örnek olmuşlardır. Hristiyanlığın temel taşlarını oluşturacak, akademik düzeyde çalışmalar yürütmüşlerdir. Doğu ile Batı dünyasının birikimlerini sentezleyerek yeni inancı geniş kitlelere yaymayı başarmışlardır. Hristiyanlık 4. Yüzyılda Roma İmparatorluğunun resmi dini olmasında etkili olmuşlardır. Bu nedenle Patristik Babalar olarak adlandırılmışlardır. Çalışmanın amacı; Kapadokya'lı Patristik Babalarının Hristiyanlık inancını paganlar dâhil geniş kitlelere nasıl benimsettiklerini araştırmaktır. Bu amaçla, Kapadokya Babalarının kişilik özellikleri, aldıkları eğitim, kilise hiyerarşisinde üslendikleri görevler, yeni bir inancı putperest kitlelere ulaştırmada kullandıkları yöntemler, inanç-mekânları, ibadetin şekillenmesindeki rolleri araştırılmıştır. Çalışmada Kapadokya Babalarının yaşamlarının anlatıldığı otobiyografi kitapları, makale ve diğer yazılı ve sözlü

kaynaklardan yararlanılmıştır. Kapadokya azizlerini bu çalışma için önemli kılan faktörler ise; erken sayılabilecek bir dönemde (4.yy). Kapadokya’da Hıristiyanlığın temel taşlarını oluşturacak akademik düzeyde çalışma yürütmüş olmaları, farklı ülke ve kentlerde eğitim aldıkları halde doğup büyüdüğü yerlere dönüp bilgilerini ve sahip oldukları mal varlıklarını yerel halklarla paylaşmalarıdır. Çalışmada; Büyük Basil, Nisa’lı Gregorius ve Nazianzus’lu Gregorius üçlüsü, Hıristiyanlığın kurumsallaşmasını tamamladığı dönemlerde en yüksek kilise otoritesi olarak görülmüştür. Kapadokya Babaları; doğu ve batının coğrafi yaşam tarzı, inançları, felsefi ve kültürel birikimlerinden yeni bir din sentezi yaratmışlardır. Hristiyanlığın geniş kitlelere yayılmasında önemli rol oynamışlardır. Çalışmanın Kapadokya bölgesinin, somut mirasının oluşumuna zemin hazırlayan inanç ve düşünceye dayalı soyut boyutunun anlaşılmasına ve Bölgenin kültürel mirasının, bütüncül bir yaklaşımla tanıtılmasına katkı sunması düşünülmektedir.

Literatür

Kapadokya topoğrafyası günümüzden yaklaşık 60 milyon yıl önce, Hasan Dağı, Erciyes ve Melendiz Dağları ile onların arasındaki küçük volkanların yarattığı volkanik arazinin küllü ve yumuşak tabakasının milyonlarca yıl boyunca rüzgâr ve yağmur suları ile aşınması ile şekillenmiştir. Günümüzdeki bilinen haliyle renkli vadiler ev ve mağara yapmaya elverişli yer altı ve yer üstü kentleri peri bacaları diye adlandırılan görünümler ortaya çıkmıştır. Kapadokya (Kappadox) ismini, Kızıl Irmağının (Halys) doğusunda yer alan ve onun kollarından birini oluşturan ve günümüzde Delice Irmak olarak anılan ırmaktan almaktadır (Sevin, 1998,s: 47). Bölgede Hurri kökenli tanrıça Hepat (Katpatuka: Hepates) adına Kentler ve ibadet yerleri inşa edildiği, erken dönemlerden itibaren ticaret yapıldığı bilinmektedir. Asur Ticaret Kolonileri döneminde ticari yaşam daha da organize ve kapsamlı hale gelmiştir (Bulut, 2018, s: 123). Roma İmparatorluğunun en geniş eyaletlerinden biridir. Yönetilmesi güç olduğu için farklı imparatorlar döneminde önce iki sonra üçe ayrılarak yönetilmiştir. Bu eyaletin sakinleri aynı dili konuşmaktadırlar. Eyalet; güneyde Kilikya Torosları diye adlandırılan dağlar, doğuda Ermenistan (Armenia), Karadeniz’in kuzey doğusunda Gürcistan (Kolhis), kuzeyde Kızılırmak (Halys) ve Karadeniz (Eukseinos), batıda Paphlagonia, Phrygia’da Lykaonia’lılar ve Galatia’lılarla komşudur (Strabon, 2009, s: XII,1.1.). Roma İmparatorluğu döneminde bölge önemsenmiş Kayseri’ye “İmpartorluk kenti” anlamında (Caesareia Mazaca) ismi verilmiştir. Roma İmparatorluğu, Araplar, Selçuklular, son olarak Osmanlı İmparatorluğu tarafından Doğu Seferleri sırasında ordu karargâhı olarak kullanılmış ve şehrin gelişimine büyük önem verilmiştir (Köksal, 2019, s: iii). Doğu Roma İmparatorluğu Hıristiyanlığa yönelmiştir. Bu yönelişte Anadolu kökenli iyi eğitim almış Hıristiyan Kapadokya Babaları ve diğer din önderlerinin büyük payı vardır (Korat;2005:30). Kapadokya Bölgesi III. yüzyıldan itibaren yıllık sinodların ve kilise toplantılarının gerçekleştirildiği önemli bir teolojik merkez haline gelmiştir (Akyürek, 1998, s: 232).

Patristik Dönem Kilise Babaları: MÖ. II. yy. sonları ve VIII. yy. ortalarına kadar süren dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde yeni inançla ilgili olarak anılan din âlimleri ve ruhbanlarına ‘Kilise Babaları’ adı verilmiştir. Anılan dönemde yeni inançla ilgili dini eserler üretilmiş Ekümenik Konsillerinde tartışmalar yürütülmüş, dini kurumlar ve

kurallar belirlenmiş, inançla ilgili felsefi temeller atılmıştır. Gösterilen önemli çabalar nedeniyle 'Patristik Dönem' olarak adlandırılmıştır. Hıristiyan İlahiyatında kilise babalarının eserleriyle ilgilenen bilim dalı 'patristik', kilise babalarına ait çalışmalar 'patristik literatür' olarak anılmıştır (Gündüz,1998, s: 302). Bu kavram Hıristiyan geleneğinde otorite kabul edilen Kilise Babaları (eklesiastik) yazarlar için MS 4. yy'dan itibaren kullanılmaya başlanan bir isimdir. Kilise Babalarının doğru doktrini kabul ettikleri ve kilisenin onayını aldıkları genel kabul görmüştür. Kilise Babaları unvanı Hıristiyanlığın en önde gelen ve Ortodoks Hıristiyan çizgisinde yer alan din bilginlerine verilen bir unvandır. Diğer Hıristiyan yazarlara bu unvan verilmemiştir (Aydın; 2021, s:11). Ortodoks Kilisesi, ilk dönem Hristiyan mirasının devamı olduğu gibi aynı zamanda kilise babalarının ve azizlerin oluşturduğu teolojik unsurlardan beslenen Patristik bir kilisedir (Yıldırım, 2005, s: 147). Ortodoks Kilisesi'nde de azizlere inanılır, ama azizlik mertebesinin resmen tanınmasına ilişkin süreç, Katolik Kilisesi uygulamasında olduğu gibi bağlayıcı kurallar içermez. Azizlik önerisi üzerinde ilgili piskoposun yaptığı incelemeden sonra bir komisyonca son karar verilmektedir (Gündüz, 1998, s: 302). Kutsallık: gizemli ve tabiatüstü güçle olan teması sebebiyle bazı insanlara, bir kısım eşyaya, hayvanlara, bazı yerlere, olay ve faaliyetlere atfedilen üstünlük ya da meziyettir (Güç, 1998, s: 337; Harman, 2002, s: 332). Kapadokya kiliselerinde olduğu gibi günümüz Ortodoks Kiliselerinde azizlerin resim ve kabartmalarından oluşan ikonalarla birlikte tanrıya ulaşmak ve dua etmek için kullanılmaktadır. Hıristiyanlıkta önceleri inancı uğruna öldürülenlere, 4.yy'dan sonra da Hıristiyan çileciler ve kilise yazarlarına da azizlik unvanı verilmiştir (Gündüz, 1998: 52; Sarıkcıoğlu, 2002:5; Parlatır&, Gözaydın, 1998: 184; İnanç ve Evcim, 2018:38).

Makale Çalışmasında; Kapadokyalı en önemli üç Patristik Babanın yaşamları, eğitimleri ve Hıristiyanlık inancının yayılmasına katkıları ve halk için yaptıkları araştırılmıştır. Kapadokya Babalarının özgeçmişleri sunulurken ilk olarak Büyük Aziz Basil ile başlayıp, Basil'in küçük Kardeşi Nisa'lı Gregorius ve üçüncü sırada Güzelyurtlu Gregorius'a yer verilmiştir. Her üçü de Hristiyanlığın kurumsallaşmasına önemli katkılar sunmuşlar ve yaşadıkları dönemde, en saygın inanç önderi olarak görülmüşlerdir. Hristiyanlıkla ilgili yazdıkları mektup ve kitaplarında yaşadıkları dönemin coğrafi konumu ve sosyo-kültürel yaşamı ile ilgili önemli ipuçları sunmuşlardır. Kitaplarından dönemin Anadolu kentlerinin, yönetim tarzı, inançları, farklı görüşleri, hastalıkları ile ilgili detaylı fikir edinmek mümkündür. Antik çağda ahlak mutluluk amacı için gerekli görülürken, Ortaçağ felsefesinde oğul İsa Mesih ile Tanrı ele alınmıştır. İnsanın eyleminin amacı Tanrının emirlerine göre belirlenmiştir. Tanrısal öğreti insan için yüksek bir ideal olarak görülmüş ve günahkâr olan insan her zaman bu yüksek ideal doğrultusunda eylemlerini belirlemek zorunda bırakılmıştır. Dini öğretinin temellendirilmesinde Antikçağ Felsefesinden yararlanılmıştır. Bu nedenle Ortaçağ felsefesi dine dayalı olsa bile, kavramsal terminoloji bakımından Antikçağ felsefesi temel alınmıştır.

Kapadokya Patristik Kilise Babaları

Büyük Basil (330-379 The Great Basileus)

"Tanrı'nın Doğu'da Bahsettiği Bir Kurtarıcı, Surları Sağlamlaştıran Bir Tamirci, Bilgi ile Ağır Yüklü Bir Gemi, Grek Vaaz Sanatının Bulucusu" **Basileus** (Anonim)

Çalışmada kısa ismi olan büyük Basil ismi kullanılacaktır. Basil 329 yılında Kayseri’de doğmuş ve 379 yılında yine aynı kentte vefat etmiştir. Kapadokya’da Hıristiyanlık Origenes’in öğrencisi Athanasius ve ‘*mucize işleyicisi*’ olarak tarihe geçen Gregorius Thaumaturgus’un çalışmaları ile yayılmıştır. Büyük Basil’in büyükannesinin adı Makrina’dır. Makrina bir din şehidinin kızıdır. Büyükanne Makrina Ermenistan’ın koruyucu azizi Aydınlatıcı Gregorius’dan (c. 257–c. 331) Hıristiyanlık din dersi almıştır. Kapadokyalı Büyük Basil ve ailesi itibarlı, varlıklı ve dindar bir aile olarak tanınmıştır. Basil’e babasının ismi verilmiştir. Babası retorik öğretmeni Basileus ve annesi Emmeleia’dır. Basil, ilk eğitimini Niksar’da aldıktan sonra, eğitimine o dönemdeki Kapadokya Bölgesine bağlı Kayseri’de devam etmiş ve 348-350 yılları arasında Konstantinopolis’te ünlü hatip (rhetor) Libanius’tan ders almıştır. Daha sonra 351 yılında hala pagan geleneklerin sürdüğü, dönemde din dışı eğitim verilen merkezlerinden en ünlüsü olan Atina’ya gitmiş ve felsefe dersleri almıştır (Temiztürk, 2016, s: 41). Atina’da ünlü Neo-Platonik Felsefe okulunun tanınmış filozoflardan “Imerius ve Proaeresius’tan” felsefe ve retorik dersleri almıştır (Jackson, 2016, s: 170; Theodosiou vd. 2011, s:9). Büyük Basil aynı okulda sınıf arkadaşı Güzelyurtlu (Nazianzuslu) Gregorius ile tanışmıştır. Dostlukları ömür boyu sürmüştür ve birlikte çalışmışlardır (Guiley, 2001, s:39). Onların döneminde Hıristiyanlık inancı henüz sağlam bir zemine oturtulmamıştır (Tiefenbach,2012b1, s:156-157). Mezuniyet sonrası Atina’dan Kayseri’ye dönmüşlerdir. Güzelyurtlu Gregorius, Basil için; “*Bilgi ile Ağır Yüklü Bir Gemi*” olarak Kayseri’ye geri döndüğünü, el üstünde tutulduğunu ve ona her yolun açık olduğunu yazmıştır (Tiefenbach, 2012b2, s:159). Bu arada I. Constantinus ve Licinius tarafından 313 yılında imzalanan yasal bir belge niteliğindeki Milan Fermanı bir süredir zulümlere maruz kalan Hıristiyanlara özgürce inanma ve ibadet etme hakkı tanımış, ayrıca baskı döneminde alınan mal varlıklarının iadesine karar vermiştir (Kaçar, 2013, s: 15).

Basil’in Kayseri’de yeni inanca davet konuşması yerel halk üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır (McDonald, 2004, s:177). Basil 370 yılında Kayseri piskoposu seçilmiştir. Kardeşleri; Gregorius ve Petrus ise, Nisa ile Sebasteia episkoposu olarak atanmışlardır. Ablaları Makrina ile birlikte Doğu Kiliselerinin Kurucuları olarak anılmaktadırlar (Tiefenbach, 2012, s:155). Büyük Basil Ortodoks rahipliğinin babası sayılmaktadır. Basil manastır kurallarının kurucusu olup onun koyduğu manastır kuralları, günümüzde Doğu ve Batı Hıristiyan manastırlarında uygulanmaya devam etmektedir. Basil Hıristiyanlığın Anadolu’da yayıldığı dönemlerde getirdiği kurallar ve kurduğu manastırlar ile Bizans manastırcılığının ortaya çıkışına öncülük etmiştir (Bayladı, 1998:125).

Üçlü Teslis Fikri: Basil “*Kutsal Ruh Üzerine*” adlı eserinde, Kutsal Ruh’un ilahiliğini kabul etmeyen “*Kutsal Ruh Karşısı*” Mısırlı Aryus görüşüne karşı çıkmıştır. Üçlü Birlik ile ilgili olarak kullanılan 381 yılında gerçekleşen I. Konstantinopolis Konsili kararlarına katılmıştır. Basil üçlü birlik formülü fikrini ilk geliştirip, akıllara yerleştiren teologdur (Sel, ve Kınran, 2004, s: 176-337; Tiefenbach, 2001a2, s:177). Teslis-Üçleme (Aya Triada): Kutsal Ruh, Baba ve Oğul’dan oluşmaktadır. İsa Mesih Tanrının oğludur.

Basil’in Mısır Gezisi ve Manastır Hayatına Katkıları: Basil vaftiz edildikten sonra Hıristiyanlık inancının ilk yayılım yerleri olan Suriye, Filistin ve Mısır’daki çalışmaları deneyimlemek için seyahate çıkmıştır (Guiley:2002, s: 1). Bu gezi sırasında anılan ülkelerde gördüğü keşişler ve manastırlardan etkilenmiştir. Ancak Basil’in çileci

yaklaşımı Mısır ve Suriye’dekilerden farklı olmuştur. Basil; tek başına yemeden ve içmeden çile çekmek ve hiç kimseye bir yararı dokunmadan yaşamanın tanrının yarattığı insana zarar verdiğini görmüştür. Bu nedenle rahiplerin kurdukları manastırlarda münzevi yaşamı halkla birlikte yaşamalarını teşvik etmiştir. Basil ailesinin yaşadığı yerde bir manastır kurmasının ardından çok sayıda yeni manastırlar yaptırmıştır. Ona göre kölelik veya ayrıcalıklı sınıf yoktur. Mükemmel tanımlanması ya da “toplum üzerinde” yer alıp ona ne yapacağını gösteren bir otorite tanımlanmamıştır (Neri, 1971, s: 123). Seyahati sonrası varlığını yoksullara dağıtıp ailesinin Pontus’taki arazisine çekilerek çileci bir yaşam sürmeye ve kutsal kitap çalışmalarına başlamıştır. Arkadaşı Güzelyurtlu Gregorius’un desteği ile Origenes’in eserlerini bir antolojide toplamıştır (Kınran, 2004, s: 177). Yoksullar, öksüzler ve hastaların hastane gibi kurumlara gidemediğine üzüldüğü için Kayserinin kuzeydoğusunda dünyanın ilk büyük ve çok amaçlı yataklı hastanesini kurmuştur. Ek olarak sosyal hizmetleri kurumsallaştırıp konuk ve veba evleri kurmaya devam etmiştir. Bu evler keşişler ve rahibeler tarafından işletilmekte, yoksullara barınak, iş eğitimi ve ücretsiz tedavi hizmeti sunmaktaydı. Anılan kurumlar Hıristiyanlık hastanelerinin tarihteki ilk örnekleri olmuştur. Tıp tarihinde büyük bir atılım sayılan bu sistem, daha sonra Roma İmparatorluğu genelinde benzer hastanelerin yapımını teşvik etmiştir (Jackson,2016, s:172). Diğer yandan, Basil Mısır’ın kalabalık manastırlarını gereğinden büyük bulduğu için, Kapadokya’daki manastırları küçültmüştür. Keşişin itaatkârlığını en önemli erdem sayan Basil çilekeşlik ve nefsin köreltilmesinde aşırıya varmayı yasaklamış, özel olarak oruç tutmak isteyen keşişlerin baş keşişten izin alması kuralını getirmiştir. Basil, üstün yetenekleri konuşma sanatı, akılcı kilise yöntemi ve tanrıbilimle ilgili konularda derin bilgisi, zor durumdaki halkın sorunlarına çözüm üretmesi, sosyal yaşamda ve manastır hayatına katkıları ile ünlenmiştir (Budak, 2012, s: 98). Hıristiyan dünyasında, Basil’in Doğu’nun engin düşünce yapısıyla, Batı’nın organize gücünü birleştirip yeni bir sentez yarattığı kabul görmektedir. Yunan ve Mısır ilmini birleştirmiş ve her ikisini de manastır hayatı ile Kilisenin hizmetinde kullanmıştır. Kız kardeşi Makrina ise, Basil’ci rahibeliğin kurucusu olarak kabul edilmiştir (Polat, 2008, s: 8-9). Sonraki yıllarda yazdığı bir söylevde klasik çalışmaların, faydalarını övmekle birlikte, bu çalışmaların Hıristiyan inancının amacına uygun olarak yapılması gerektiğini de vurgulamıştır (Tiefenbach, 2001a3, s: 157). Hıristiyan manastırcılığı doğuda dördüncü asırda ortaya çıkmış, doğu ve batıda 300-600 yılları arasında oluşum sürecini tamamlamış ve orta çağ Hristiyanlığındaki en yaygın kurumlardan biri haline gelmiştir. Bu dönemin sonunda Manastırcılık bölgesel koşul ve mezhepleşmelere paralel olarak Mısır, Filistin, Suriye, Anadolu (Bizans) ve Avrupa manastırcılığı şeklinde kendilerine özgü niteliklerle çeşitli alternatif manastırlara dönüşmüştür (Baş, 2013, s: 186-187). Basil’in manastır yaşamına dair yazdıkları Doğu Hristiyanlığı üzerinde çok etkili olmuştur. Basil klasik felsefe geleneği ile Hıristiyan inancı arasında bir sentez yaratılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu sentez daha sonra Bizans ilahiyatının temel dayanağı olmuştur. Basil’in manastır yaşamına ait kurallardan bazıları şunlardır (Talbot,1999,s:166) :

- ✓ Mısır’daki gibi kalabalık manastırlar yerine küçük ölçekli küçük manastırlar yapmak,
- ✓ Keşişin tek başına yaşaması yerine, manastıra itaatini sağlamak,
- ✓ Halkla birlikte kominal yaşam sürmek, başkalarının yaşamlarına da dokunmak

- ✓ Çilekeşlikte ve nefsin köreltilmesinde aşırılığa kaçmamak,
- ✓ Manastırları çöllerde değil kentlerde kurmak
- ✓ Her türlü insanı sevmek ve hayırsever olmak,

Basil, yoksulluğun kaldırılması için çaba harcanması gerektiğine inanmıştır. Daha önce hiç kimse manastır yaşamında toplu halde nasıl yaşamak gerektiğini ve sevgi unsurunu bu kadar vurgulamamıştır. Yoksulların durumu ve çaresizlikleri onu derinden etkilemiştir. Basil yakın arkadaşı ve dostu ve aşırı görüşleri olan Eustathios gibi evliliğe ve kilise kurumuna karşı değildir. Kiliselerin toplumsal amaçlara uygun vakıflar kurmaları, imaret oluşturma konularının fikir babasıdır (Korat,2005, s:37). Basil'e göre, bu yaşamın gücü Tanrıya ve insana olan sevgiden kaynaklanmaktadır. Onun önderliğinde, Doğu'daki manastır hayat tarzı şekillenmiş yeni bir dönem başlamıştır. Arkadaşı Güzelyurtlu Gregorius "*Kentin kıyısında sanki yeni bir şehir daha kuruluyor*" sözünü Basil'in Kayseri çevresinde inşa ettirdiği çok sayıda konutlar için ifade etmiştir. Günümüzde Aziz Benediktus'un manastır kuralları, Aziz Basil'in kurallarına dayandığı için Aziz Basil, batı ve doğu manastırlarını düzene koyan kişi olarak anılmaktadır (Demir, 2014 Genç, 2012). Basil keşişin toplum ile iç-içe bir yaşam sürmesi gerektiğini vurgulamıştır. Şehirlerde okullar ve manastırlar kurarak, Hıristiyan inziva hayatını kilise organizasyonu ile birleştirmeyi başarmıştır (Bayladı, 1998, s: 125).

Kapadokya'da Cüzzam Hastalığı ve Kıtık: Kapadokya Babaları, büyük kıtlıkla birlikte yoksulluklara tanıklık etmişlerdir. Kıtık ve yoksulluğun ardından Doğu Akdeniz'den başlayan cüzzam hastalığı diğer bölgelere de yayılmaya başlamıştır. Kasaba sakinleri cüzzamlıları görmezden gelmiş ve acıyacak yerde saygısızca davranmıştır. Bu duruma çok üzülen Basil sorumluluk alarak, cüzzamlıları ve gezginleri barındıran Basil isimli büyük bir bina inşa ettirmiştir. Basil'in şifahanesinde hastalar, yoksullar ve gezginlere barınma, yeme-içme, tedavi ve güvenlik hizmeti sunulmuştur. Basil kendisi için yaptırdığı yeni manastırın çevresinde kurduğu hastane, şifahane ve hanları hasta ve yoksul kimselerle paylaşmış, kendisi de bir dağın yamacına yaptığı kulübede yaşamaya başlamıştır. Basil varlıklı kişilere verdiği vaazlarında; "*yoksullar aşkına! Erdemli, şefkatli, merhametli olunuz ve fakirleri sevip kollayınız. Yoksullara ve yaşlılara kötülük yapanlar tanrıya ve bana kötülük yapmış sayılırlar.*" gibi cümlelerle yoksul halk tabakalarına destek olmayı teşvik eden vaazlar vermiştir. Çünkü o zamana kadar, yoksullara, ya da aşağı statüdekilere yönelik hayırseverlik sevgiyle yaklaşım, yoksula değer verme yönetici ve zengin sınıf için yaygın değildir (Tiefenbach, 2001a4, s:164). Bu çalışmalarla Basil'in otoritesi neredeyse Ankara (Ancyra), Niksar (Neocaesarea) ve Niğde (Tyana) dâhil olmak üzere Anadolu'nun yarısına yayılmıştır. Onun politik ve teolojik etkisi ise, çok daha uzak bölgelerde hissedilmiştir. M.S. IV. yüzyılın sonları ve M.S. V. yüzyıl içerisinde Basil'in bu geniş etki alanı sayesinde, eserleri farklı dillere ve Süryanice'ye çevrilmiştir. Basil, Kayseri metropoliti piskoposu olarak tek başına elliden fazla kırsal Piskopos'a başkanlık etmiştir (Ünlü, 2014, s: 83).

Basil'in Kapadokya İnanç Reformları: Basil'in Hıristiyanlık inancı ile ilgili düşünce doktrinleri bugün bile önemini korumaktadır. Kıtık zamanında tek parça ekmeği olan bir Hıristiyan'a o ekmeği ikiye bölüp yarısını karnı aç birisine vermesini ve kendisini Tanrının himayesine bırakmasını öğütlemiştir. Basil, çok sofu bir hayatı tercih

etmemiş, köy ve kasabalardan yeteri kadar uzakta, toplumların manevi sığınak yeri olarak küçük manastırlar, kiliseler ve küçük yerleşim yerleri kurmuştur. Kapadokya reformlarından biri de cemaatle dua usulünü yeniden düzenlemesidir. Bugünkü Göreme Açık Hava Müzesi bu eğitim sisteminin başlatıldığı yerdir. Sonraki dönemlerde aynı eğitim sisteminin Soğanlı, İhlara ve Açık Saray'da tekrarlandığı bilinmektedir. Basil, aynı zamanda dünyada bilinen ilk bakım evlerinin kurucusudur. İhtiyaç içinde olan Hıristiyan ve Yahudilere yiyecek dağıtabilmek için topraklarını satmış ve Hıristiyanlar için iyi bir kişilik örneği sergilemiştir. Basil sadece pratik bir işletmeci ve organizatör olmayıp, vaiz, ruhsal danışman ve teolog olarak da ün yapmıştır. Tarih onu 'Grek vaaz sanatının keşifçisi' olarak tanımıştır. Basil "Neyin varsa senin değildir." sözü ile ünlenmiştir. Zengin yoksul ayırımının kaldırılması için çaba harcanması gerektiğine inanmıştır. Bunu gerçekleştirmek için insanı sevmek ve hayırsever olmak gerektiğini önermiştir (Korat, 2005:37; Ünlü, 2014).

Basil'in Kayseri Piskoposu ve Kapadokya Eyaleti Metropoliti Seçilmesi: Basil, en yakın arkadaşı Güzelyurt'lu Gregorius ve aynı kentin piskoposu olan babasının destekleriyle 370 yılında Kayseri Piskoposu ve Kapadokya eyaletinin metropoliti seçilmiştir. Basil kilisenin doğru yolda olmasına öncülük etmeye çalışmıştır. Kilisede başlayan görev satın almaları, hizipleşmeleri, kavgaları, ruhban sınıfın sürdürdüğü evlilikleri ve güç kullanımlarını eleştirmiştir. Bu eleştirileri yaparken iğneleyici, alay edici, kavgacı bir dil kullanmak yerine, bu gibi gelişmelerin kurumun yüceliğinin kaybolmasına duyduğu derin üzüntüleri dile getirmiştir. Uzlaştırıcı kişiliğe sahip olması nedeniyle birbirleri ile sorunları olan ve kiliseden ayrılan dini grupların uzlaşmalarına destek olup kiliseye bağlılıklarını sağlamıştır. Basil uzlaştırıcı ve örnek kişiliği ile çok tutulmuştur. Kendini yoksullara adadığı varını yoğunu onlar için harcadığı, hastanede cüzamlı hastaları bizzat tedavi edip, öpüp sevdiği ve moral verdiği bilinmektedir. Yaşamını işine adadığı ve yoğun tempoda çalıştığı için 379 yılında henüz 50 yaşında iken hastalanıp vefat etmiştir. Ölümünden iki yıl sonra usanmadan savunduğu Nikeia inancı, I. Konstantinapolis Ekümenik Konsilinde kabul edilmiştir. Karşıtı Mısır'lı Aryuşçu görüş rededilmiş ve Aryus sürgüne gönderilmiştir. Basil'in vefatından sonra, manastırlarda ruhsal hizmet sunan kadın ve erkek keşişlere bıraktığı kurallar dizini 8000 kişi tarafından izlenmiş ve tekrar kaleme alınmıştır (Tiefenbach, 2012b2:s:164). Basil, Yunan tanrılarına bağlı olan genç nüfusa Yunan edebiyatının nasıl okunacağı konusundaki bir söylevinde şöyle seslenmiştir: "Şayet aklımız varsa bu edebiyattan bize aklımıza uygun olanları almalı, kalanları bir yana bırakmalıyız. Nasıl ki bir bahçeden gül toplarken dikenlerinden sakınırsak, böyle yazılardan, bize faydalı olan şeyleri derlerken, kendimizi zararlı olanlarından da korumalıyız. Demek ki daha işe başlarken bilginin bütün dallarını tek, tek inceleyip, amacımıza uygun olanları alacağız." Yaşadığı dönemin fikir dünyası göz önüne alındığında bu davranışının Hıristiyan teolojisinde bir devrim olduğu söylenebilir. Hıristiyanlık Basil'den bin yıl sonra dahi bilim ve sanatı reddedişe yönelmişken Basil'in 4.yy gibi erken bir dönemde bu denli öngörülü davranmış olması ona "Büyük Basil" lakabıyla hitap edilmesini sağlamıştır.

Basil'in Hıristiyanlık Teolojisine Yaptığı Katkılardan Bazıları: Arius sonrası dini akımlardan heretik kabul edilen gruplara karşı Ortodoks öğretiyi ön plana çıkarmıştır. I. İznik Konsil kararlarını savunmuş ve teslis fikrine felsefi açıklamalar kazandırmıştır. Manastır hayatını düzenleyen kuralları belirlemiştir. Pek çok alanda etkin olan

Basil'in düşünceleri çok sayıda Hıristiyan düşünürün eserlerini de etkilemiştir. İznik Konsilinde Kilise Önderlerinin görev tanımlaması yapılmıştır. Ruhbanlara ruhbanı, hukuki, siyasi, idari, iktisadi imtiyazlar verilmesini sağlamıştır. İmparatorluğun uç noktalarındaki idari merkezlerin kiliseler kanalı ile merkezi otorite ile bağ kurmaları için bir takım idari unvanlar verilmiştir. Her bir büyük kilise merkezinde kentlerde bir başpiskopos olması, Bölge yönetimleri (Metropolit) Piskopos üzerinde ruhbanların görevlendirilmesinin, ruhban seçimi, görev ve yetki dağılımı, Merkezi yönetimin güçlendirilmesi gibi önemli kararlar alınmıştır. 4. Yüzyılda Hıristiyanlığın serbestlik kazanması, Konstantineus'un din adamları ve kiliseye verdiği desteklerle beraber kiliseler rahat bir nefes almış ve ruhban sınıfı belli bir oranda güç kazanmıştır. Ancak İsa Mesih'in kimliği üzerine tartışmalar devam etmiştir. Aziz Augustin, Papa I. Leo gibi isimler tarafından 451 yılında gerçekleştirilen Kadıköy (Kalkedon) Konsilinde daha çok; Oğul İsa Mesih ile Baba Tanrı arasındaki ilişkiyi tanımlamaya yönelik konular ön plana çıkmıştır. Bu karmaşık açıklanması zor konuya Basil teslis fikri ile bir açılım getirmiştir:

Üçlü Birlik (Teslis) Tanrı olgusunu; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh (Hipostatis) üç ayrı unsurdan oluştuğunu kabul eden bir anlayıştır. İsa Mesih ile Tanrı'nın aynı öze sahip olduğu, İsa Mesih'in yaratılmış olduğunu ancak her şeyi bilemeyeceğini, her şeyi bilmenin Tanrı'ya ait olduğunu ifade etmiştir. Basil'in ilahi gerçekliği tanımlarken kullandığı din dili ve şekilsel metaforlar ilgi çekmiştir. John Damascus ve Theodore Studius tarafından da örnek alınmış ve imge teologları olarak anılmışlardır (Karahana, 2012; Temiztürk, 2016). İsa Mesih'i tanımlamada kullandığı sözcüklerden bazıları şunlardır;

“Başlangıçta var olan, Tanrı nezdinde olan ve Tanrı olan, her şeyin kendisiyle olduğu, onsuз hiçbir şeyin olmadığı sözün beden bulmuş ve aramızda yaşamış olan halidir. Yani insan bedeni alarak insanlar arasında yaşayan tanrıdır. İlk insandan İsa'nın zamanına kadar bütün insanların birikmiş olan günahını ortadan kaldırmak çok büyük bir bedel gerektirir. Bu bedel Tanrının oğul/ İsa'nın ölümüyle karşılanabilir. Bu yüzden Tanrı insanlara olan şefkat ve merhametinin bir göstergesi olarak oğul/İsa'nın, yeryüzüne ölümsüz niteliğinden soyunarak ölümlü insan halinde indirmiştir. Oğul dünyada insanüstü bir kökenden ve Tanrı'nın oğul oluşunun göstergesi olarak insanüstü şeyler yapmıştır. Ancak söz konusu günahın kefareti için çarmıha gerilerek öldürülmesine/ölmesine izin vermiştir. Çarmıha gerilen ölen ve mezara gömülen oğul/İsa, ölümler diyarına inmiş ve üçüncü gün dirilerek Babasının katına çıkmış onun sağ yanına oturmuştur.” (Aydın; 2015, s:16).

Basil, ölümünden kısa bir süre sonra azizler sınıfına alınmıştır. Basil'e göre var olanla yetinmek, çalışmak ve ibadet etmek dinin önde gelen koşullarıdır. İslam inancında da, Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi çok sayıda derviş ve tasavvuf sahibi kişiler de benzer şekilde hareket etmişlerdir. İslam düşünce sisteminde dünyadan tümüyle soyutlanmak ve din adına da olsa tembellik etmek kabul görmemektedir (Budak, 2012, s: 99).

Kapadokya Babalarının Entelektüel Birikimleri: Antik çağda ahlak, mutluluk amacı için gerekli görülmüştür. Ortaçağ felsefesinde ahlak Tanrı ile ilişkili olarak ele alınmıştır. İnsanın eyleminin amacı, Tanrının emirlerine göre belirlenmiştir. Tanrısal öğreti insan için yüksek bir ideal olarak görülmüş ve günahkâr olan insan her zaman bu yüksek ideal doğrultusunda eylemlerini belirlemek zorunda bırakılmıştır. Antikçağ felsefesi, kendinden önce

yapılan mitolojik açıklamaları eleştirel bir tarzda sorgulayarak dini ön plana çıkarmıştır. Fakat dini öğretinin temellendirmesinde Antikçağ Felsefesinden yararlanılmıştır (İnaç ve Evcim 2018,s:38). Yeni Ahit'te İsa Mesih'in; "Sezar'ınkiler Sezar'a, Tanrı'nınkiler Tanrı'ya- Matta 22:21" sözü örnek alınarak, Ruhani liderlik ile dünyevi liderliğin farklı olduğuna dikkat çekilmiştir (Arnhart, 2004, s: 81). Bu amaçla, İstanbul Konsilinde büyük kentlerde yaşayan piskoposlara ayrıcalıklar verilmesi kararlaştırılmıştır. Piskoposların da tıpkı dünyevi gücü temsil eden imparatorun emri altında yer alan eyalet valisi gibi, papalık otoritesi altında toplanması Roma'da iki ayrı devletin aynı toprak parçası üzerinde hüküm sürmesi anlamına geliyordu. Bunlardan birincisi, dünyevi otoriteyi temsil eden Resmi Roma Devleti, ikincisi ise ruhbanları ve dolayısıyla uhrevî hayatı temsil eden Kilise otoritesidir (Önal, 2006, s: 102). Basil kötülüğü insanın "yok oluşa mahkûm olma" durumu olarak nitelendirmiştir. Ona göre filozofun görevi bu eğilimi tersine çevirmek, düşüşü yükselişe çevirmektir. Bunun için yapılması gereken şey, ilk olarak bedensel duygu ve tutkularından kurtulup arınmaktır. Nefsin terbiyesi, filozofu veya ruhu İlk Gök'e yani duyusal dünyanın en üst sınırına götürecektir. Bilgeliği kazanması sayesinde ruh İkinci Gök'ü temsil eden akılsal dünyaya yükselecek ve tanrısal aydınlanmaya erişme imkânına kavuşacaktır. Üçüncü ve son aşama, Göğe yükseliş veya Tanrı'ya ulaşmak, O'nunla birleşmek ve böylece Tanrılaşmak aşaması izleyecektir (Aslan, 2010 s: 433).

Günümüz Kapadokya'sında Aziz Basil'in izlerini görmek mümkündür. Kapadokya'da Göreme vadisinde Aziz Basil'e adanmış küçük bir kilise yer almaktadır. Bölgedeki başka kiliselerde Aziz Basil tasvirleri yer almaktadır (Bayladı, 1998, s:125). Kilisenin ana apsisinde; Hz. İsa portresi, ön yüzünde Hz. Meryem ve çocuk İsa, kuzey duvarında at üzerinde Aziz Theodora, güney duvarında ise yine at üzerinde ejderle savaşan Aziz Gregorius tasviri, Aziz Demetrius ve 2 azize tasviri kilisenin sol apsisinde betimlenmiştir (Korat. 2005, s:30). Göreme Açık Hava Müzesi'nde bulunan yılanlı (Onouphrius) kilisesi tonozun batısında Aziz Basil tasvir edilmiştir. Diğer yandan İhlara vadisi Basil ve Nazianzuslu Gregorius'un inzivaya çekildikleri yerlerden biri olduğu için İhlara Vadisindeki kilise fresklerinde betimlenmişlerdir. Kilisenin fresklerinin Kostis Meletiadis (1902) ve Georgiou Iordanidou gibi dönemin en iyi iki ressamı tarafından yapılmıştır (1915) (www.kapadokya.org_14.06. 2022). Halk Basil'i, "Tanrıya dualarını ulaştıracak bir elçi olarak" olarak görmüştür. Bu saygı nedeniyle erkek çocuklara yaygın olarak Vasileos (Basil) ismi verildiği bilinmektedir. Kilise Osmanlı döneminde yapılmıştır. Ortodoks Kilisesi Basil'i büyük Ekümenik öğretmenleri ve Kilise Babalarının ilki olarak görüp 1 Ocak tarihini anma günü olarak kutlamaktadırlar.

Mübadele öncesi Mustafa Paşa'da yaşayan Ortodoks Rumların 1 Ocak 1926 yılına kadar kasabadaki tüm kiliselerde Basil adına uzun anma törenleri yaptıkları bilinmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 1924-1926 yılları arasında nüfus mübadelesinde Hristiyan halk bölgeyi terk etmiştir (www.kapadokyatarihi.com). Aziz Basil kilisesi Mustafa paşa (Sinassos) yerleşim yerinin kuzeyinde Bey Deresi Vadisinin doğu yamacında yer almaktadır. Üç katlı bina zor dönemlerde sığınak ve kilise olarak kullanılmıştır. Makale konusu olarak seçilen; üç Patristik Babaların üçü için bir anma günü belirlenmiştir. Kapadokya Babalarının üçünün birden anma günü; *Üç Yüksek Rahip* festivali adıyla 30 Ocakta kutlanmaktadır. Üç rahip festivali Katolik Kiliselerinde 2 Ocak'ta kutlanmaktadır (Theodosiou ve diğerleri; 2011, s: 9).

Niğde-Sultanhisarlı (Nyssa) Gregorius (335-395)

Kapadokya babalarının en genci olan Gregorius, baba Basil ve Amellia'nın dokuz çocuğundan üçüncüsü ve Büyük Basil'in kardeşi olarak Nyssa'da (Niğde-Sultanhisar) doğmuştur. Gregorius sessiz, alçak gönüllü, okumayı seven yetenekli bir teolog ve hukukçudur. Bekâret üzerine (Periparthenias) yazdığı incelemede evliliğe karşı eleştiri yöneltmiştir. Felsefe ve retorik konusunda iyi bir eğitim görmüştür. 360 yılında Konstanapolis'te kilise konseyine katılmıştır (Jackson, 2016, s: 175). Anılan dönemde abisinin yakın arkadaşı Gregorius ile karıştırılmasın diye doğum yeri ile birlikte Nyssa'lı Gregorius olarak anılmıştır. Gregorius önceleri bekâr kalmayı tercih ederek, 360'lı yıllarda manastıra çekilmiştir. Hristiyanlığın üçlü birlik (teslis) öğretisinin İznik Konsili'nde son şeklini alarak kabul edilmesine önemli bir katkı sunmuştur. Abisi Basil ve arkadaşı Nazianzuslu Gregorius farklı ülkelerde çok iyi bir eğitim almalarına karşın Nyssa'lı Gregorius abisi Basil tarafından eğitilmiştir. Gregorius, IV. Yüzyılın önemli Hristiyan ilahiyatçılarından biri olarak anılmaktadır.

Abisi Basil Kayseri metropolitliğine getirildiğinde, Gregorius'u 371 yılında Nisa Episkopos olarak atamıştır. Basil kardeşi Gregorius'ı bölgede yaygın olan Aryuşçu öğretinin yerine Ortodoks inancını savunması için atamıştır. Ancak dönemin Aryus görüşlü imparatoru I. Valens tarafından Kapadokya'nın Nisa kentinden uzaklaştırılıp, Taşeli Platosuna (Seleukia Trakheia) sürgün edilmiştir. Bu sürgünlerde morali bozulan Gregorius'u ablası Makrina şu sözlerle cesaretlendirmiştir: *"Tanrıdan kaynaklı iyi şeyleri görmek için duyduğun başarısızlık duygularına bir son vermeyecek misin? Kiliseler seni ortak ve yenileyici olarak görevlendirip güveniyorlar ve sen bunların içindeki lütfu görmüyor musun? Bu bereketlerin kaynağı ebeveynlerimizin duaları olduğunu anlamıyor musun?"* (Tiefenbach, 2001a4, s:140). Ancak beklentilerini tam olarak karşılayamadığı için abisi Basil onu 'sadelik' ve kilise yönetiminde 'deneyimsizlik' ile suçlamıştır. Gregorius'un bu naifliğinin babasını küçük yaşta kaybetmiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Abisi Basil'i Baba gibi gördüğü için, abisi katı davranırsa bile ona itaat etmiştir. İki büyük evrensel retorik dâhisi olarak kabul edilen Gregoriuslar'dan Nyssa'lı Gregorius, kilise veya manastır uygulamalarından çok kendini toplumsal bilinçlenmeye adanmıştır. Nyssalı Gregorius, kiliseye "okuyucu" olarak atansa da kilisede bir kariyer yapmak niyetinde değildir. Fakat arkadaşları ve ailesinin baskılarıyla söz bilim (retorik) öğretmeni olarak küçük çocuklara ders vermiştir. Evlenerek çocuk sahibi olmuştur. Abisi Basil onu M.S. 372 yılında Nisa piskoposu olarak atamıştır. 371 yılında İmparator Valens Kapadokya'yı iki ayrı bölgeye ayırmış ve böylece yeni episkoposluk bölgeleri kurulmuştur. Bunlardan biri Nisa'dır. 372 yılında Gregorius, Nyssa Episkoposu olarak seçilmiştir. 376 yılındaki Nyssa Sinodu onu makamından etmiş, fakat 378 senesinde Gregorius tekrar Nyssa episkoposluğuna getirilmiştir. Nyssa'lı Gregorius'un geriye bıraktığı en önemli eseri Oratio Catechetica'dır. Kırk bölümden oluşan bu eser Yahudi, pagan ve sapkın iddialara karşı Hristiyan inancının bir savunmasıdır. Ayrıca Gregorius'un vaazları günümüze kadar ulaşabilmiştir. Teslisi savunmak dışında, Teolojik anlamda Kilise ilahiyatına en önemli katkısı Tanrı'nın ebediyeti hakkında yaptığı incelemelerdir. Gregorius'a göre; Tanrı sınırsızdır ve bundan dolayı yarattığı

varlıkların sınırlı zihniyle tam kavranamaz. Tanrıyı tanımlamak, ancak olmadığı şeyleri sıralamakla mümkün olur (Madrigal, 2015, s:43). Gregorius Kapadokya bölgesindeki görevini, abisi Basil sayesinde sürdürebilmiştir. Nyssa'lı Gregorius'un Nyassa'daki kariyeri inişli çıkışlı devam etmiştir. Gregorius, büyük ölçüde Arianizm taraftarlarınca M.S. 375 yılında sürgüne gönderilmiştir. İmparatorluğun çıkardığı M.S. 378 yılındaki bir kararname ile geri dönmesine izin verilmiştir. 381 yılında Konstantinoupolis'te II. Ekümenik konseyi toplanmıştır. Büyük buluşmanın amacı uzun zamandır süregelen teolojik tartışmaları noktalamak ve Arius'un görüşlerini bertaraf etmektir. Ünu her yöne yayılan Nisa Episkoposu Kapadokyalı Gregorius dönemin en önemli teologlarından biri olarak bu konseye davet edilmiştir. Gregorius'un değerli katkıları sayesinde İznik Konseyi'nde tarif edilen inanç bildirgesi bazı ekler yapılarak son şeklini almıştır. Konseye önemli katkıları nedeni ile Gregorius, imparator tarafından Pontus eyaleti kilisesinin episkoposu olarak atanmıştır. Böylece Gregorius imparatorun güvendiği din bilgini rütbesine yükselmiştir (Tiefenbach,2001a5, s:173). Nyssa'lı Gregorius Platon ve Origen'in düşüncelerden etkilenmiş ancak her ikisinin fikirlerinin sentezinden kendi tarzını oluşturmuştur. Nyssalı Gregorius bir teolog, bir filozof ve bir yazardır. Gregorius Hıristiyanlık öğretisini Platonizm ve Noeplatonizm ile harmanlamıştır. Bu bilgi birikimi ile heretiklere karşı eserler yazarak Aryanizmin çöküşünde önemli bir rol oynamıştır. Ortodoks öğretisinin kurucularından biri olan Nyssalı Gregorius'e göre; tanrı bilge, güçlü ve iyidir. Kötülük ise insanların seçimini etkileyen bir şeydir. Nyssalı Gregorius, hayatının son on yılını Nyssa, Constantinoupolis, Armenia, Sebaste, Arabia ve Filistin arasında imparatorluk elçisi olarak seyahat etmekle geçirmiştir (Arslan, 2010, s:88-89).

Abisi Basil ve Ablası Makrina'nın Yaşam Öykülerini Yazmak: Nyssalı Gregorius Piskoposluk görevini 372-394 yılları arasında 22 yıl sürdürmüştür. Bu arada abisi Basil ve ablası Makrina'yı kaybetmiş ve onların otobiyografisini yazmıştır (Tiefenbach, 2001a6, s:173). Yazılarında önemle üzerinde durduğu konulardan biri ise; Ariusçuluk karşıtı geliştirdiği fikirlerdir. Vaazları: *Altı Gün* (Hexaemeron), *İnsanın Yaratılışı* (Deopificio Homini), *Büyük Din Sözlüğü* (Meghas Katekhetikos Logos) gibi kitaplarda toplamış ve bu eserlerde Hıristiyan ilahiyatının temelleri açıklamıştır (Aydın, 1995, s:253). I. Konstantinoupolis Konsilinde Ortodoksluğun temsilcisi olarak kabul edilmiştir. Nisalı Gregorios, Nazianuslu adaşı gibi etkileyici bir konuşmacı ve abisi Basil gibi çok başarılı bir yönetici olmadığı halde tarihte etkin bir yazar ve büyük bir teolog olarak ün yapmıştır. Evlendiği eşinin çocuk doğururken ölmesi ve onun ölümünden duyduğu acısını anlatmak için, acı hakkında bir kitap yazmıştır. Eserlerinden Gregorius'un oldukça kültürlü naif bir kişiliğe sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Çağdaşları arasında en kültürlü kişi olarak tanınmaktadır. Çağdaş düşünürlerden; Platon, Plotinus, Porphirius ve Philon'un düşüncelerini derinden kavramıştır. Aristoteles'in fikirlerini çok iyi bilmektedir. Ireneus, Olymposlu Methodius, Athanasius, Anciralı Marcellusu ve özellikle Origenes'i okumuştur. Öte yandan tıp, geometri ve astroloji konularında bilgi sahibidir (Budak, 2012, s:100). 364-364 yılları arasında II. Konstantin ve Valens yönetimi altında Ariyanizim bölgede yayılmaya başlayınca Basil Kayseri'deki kilisenin olgunluğu ve sağlığı için derin bir sorumluluk hissetmeye başlamış manastır topluluğundan ayrılarak Kayseri'ye kilise Büyüğü olarak atanmıştır. Burada Aryanizm ile mücadeleye başlamış ve 'Kutsal Ruh' hakkındaki kitabında kutsal ruhun tanrısallığını savunmuştur (Jackson, 2016, s:171).

Nisalı Gregorius'un Kişilik Özellikleri ve Görevleri: Gregorius kişilik olarak kilise cemaati için uygun bir Episkopos değildir. Aldığı eğitimlerin de etkisiyle tam bir filozoftur. Bedensel güç gerektiren işlerden çok okumayı ve kurgu yapmayı seven bir karaktere sahiptir. Bunda babasını genç yaşta kaybetmesinin de etkisi olmuştur. Gregorius yirmi yaşına bastığında bir okutman (anagnostes) iken, aniden görevini bırakmış ve Theosebeia adında bir kadınla evlenerek retorik üzerine çalışmalarına devam etmiştir. Gregorius sivil hükûmet ile anlaşmazlıklar yaşamış ve 376-78 yılları arasında geçici olarak görevini bırakmaya zorlanmıştır. Onun yokluğunda yönetimi Pro-Aryanlar devralmıştır. Gregorius yazılarında ağabeyi Basil'i kendini yetiştiren bir öğretmen ve babası gibi gördüğünü ifade etmiştir. Abisini bir dünya harikası ve eski kutsallarla eşit biri olarak görüp Tanrı'nın gerçek isteğine göre yaratılmış ve ruhuyla tam Yaraticının suretinde biri olarak tanımlamıştır (Tiefenbach, 2001a:170). Gregorius, 379 yılında Antakya Synoduna katılmış ve Pontus eyaletlerindeki kiliseleri ziyaret etmekle görevlendirilmiştir. Bu görevi 380 yılında biraz isteksiz olarak birkaç ay yürütmüş, yerine kardeşi Petrus'un seçilmesi üzerine Nyssa'ya geri dönmüştür. 381 yılında gerçekleşen I. Ekümenik Konstantinopolis Konsilinde Ortodoks inancını savunan öncü teologlarından biri olarak yer almıştır. Anılan konsilde abisi Basil'in Aryusçulara karşı savunduğu İznik (Nikeia) bildirgesinin bazı eklemelerle onaylanmasını sağlamıştır. Konsilde ona verilen görevler, onun konsilde hem imparatorun, hem de kilise babalarının üzerinde derin bir etki oluşturduğunu kanıtlar niteliktedir. Konsilin ilk oturumunda vefat eden ve konsilin ilk başkanı Antakya piskoposu Meletius'un cenaze törenini yürütme görevi oy birliği ile kendisine verilmiş, bu görevi başarıyla tamamlamıştır. Konsil sonunda Kutsal Ruh'un tanrısallığı üzerine Ortodoks öğretisinin destekleyicilerinden biri olarak seçilmiştir. Daha sonraları imparatorun küçük kızı Pulchera ve eşi Flaccilla'nın cenaze törenlerini gerçekleştirme görevi yine Gregorius'a verilmiştir. Bu üç görev, Nyssalı Gregorius'nin retorik yeteneklerinin dini ve laik çevrelerde büyük saygı gördüğünü göstermektedir. Gregorius Filistin'i Yeruşalim'deki kutsal tapınak topraklarını merak edip ziyaret etmiştir. Ancak oralarda istediği iç huzuru bulamamış ve Kapadokya'ya üzgün dönmüştür. Kudüs'te bazı kişilerin kendi din kardeşlerine düşmanca davrandığını görmek onda kötü izlenim yaratmıştır. İzlenimini bir mektupta şöyle dile getirmiştir:

"İnananların yazdıklarına itiraz edeceklerini biliyorum. Ancak düzensizliğin, başıbozukluğun ve ahlaksızlığın en hızlı şekilde büyük hac yerinde geliştiği, gerçek dindarlığın ise bugün en çok Kapadokya halkı arasında korunduğu kesindir. Kanımca hac seferlerinin yapılmaması konusunda öğütler verilebilir ve hatta verilmelidir".

Hac amacıyla rahiplerini Filistin bölgesine göndermek isteyen Kapadokyalı bir manastır yöneticisine şu öğüdü vermiştir: *"Yer değişikliği bizi tanrıya yaklaştırmaz. Ama tanrı seni bulunduğu yerde ziyaret edebilir. Yeter ki canının yuvası hazır olsun. Bedenden ayrılıp kendini Rabb'e yükseltmen, Kappadokia'dan ayrılıp Filistine (Palaestina) yönelmeden daha iyidir."* (Dinç, 2020, s: 366).

Büyük Teolog Olarak Nyssa'lı Gregorius: Hristiyan Teolojisi; klasik Yunan felsefesinin entelektüel zemini ile İncil'in yorumlanmasının bir karışımıdır. Edebiyata büyük ilgi duyan Nyssalı Gregorius, Eflatun'a çok değer vermiş, Origenes'e abisi Basil'den daha çok saygı duymuştur. Gregorius daha çok bilimsel konularla ilgilenmiş ve sıkça

fiziksel, psikolojik ve tıbbi konular üzerine kitaplar yazmıştır. Yaşadığı çağa egemen olan teslis disiplinine dair (trinitarian) tartışmalara katılmıştır. Aryanistler'le sık sık polemige girerek, İskenderiyeli Athanasios'un görüşlerini rafine ederek abisinin ayak izlerini takip etmiştir. Kişisel ilgileri antropoloji ve eskatoloji eksenindedir. Bireyin tanrı algısının nasıl olması gerektiği ile yakından ilgilenmiştir. Kutsal kitabı ilahi ve maddi olan arasında ayırım yapmaya yarayan bir araç olarak görmüştür. Mantıksal işlemlerle tanrıyı kavramanın mümkün olduğunu söyleyen Eunomios'un aksine, tanrıya dair bilgilerimizin kısıtlı olduğunu ve ancak '*ayık bir sarhoşlukla*' bir kendinden geçme ile bu bilgiye/algiya ulaşılabileceğini savunmuştur. Gregorius Bizans'ta büyük saygı görmüş ve 787 yılında gerçekleşen İznik Konsili'nde '*Babaların Babası*' olarak adlandırılmıştır. Buna rağmen diğer iki Kapadokyalı Baba'nın gölgesinde kalmıştır. Kapadokya kiliselerindeki fresklerde yer alan ikonografik eserlerde; saçları koyu renk, sakalı sivri uçlu bir piskopos olarak tasvir edilmektedir. Greorius'un yazılı eserleri; doktrinsel açıklamalar, yorumlar, tinsel kitaplar, söyleşi ve konuşmalar gibi farklı konuları içermektedir. Eserlerinin ortak özelliği büyük bir düşünce derinliğine sahip olmasıdır. Nyssa'lı Gregorius, kutsal üçlü-birlik (teslis) ve yeniden hayat bulma (incarnation) konularının büyük ilahiyatçısıdır. Ayrıca büyük bir mistiktir. Mistik teolojinin gerçek kurucusu olarak bilinmektedir. Keşişliğe tinsel bir doktrin kazandırmıştır. Özellikle çileci gelenekle ilgili görüşleri, doğu ve batı kiliselerinin ibadetlerini etkilemiştir. Gregorius görüşlerini; '*Musa'nın Hayatı Üzerine*' (peri tu biu ta moiseos) isimli kitapta detaylı bir şekilde anlatıp Yunan ve Hristiyan düşüncesini sentezleyip birleştirmiştir. Onun inancına göre; çocuklar vaftiz yoluyla Adem ve Havva'nın kovulduğu cennete yeniden yerleştirilmiş olacaklardır. Çocuk vaftizi küçüklere verilen bir lütuf, tanrının bir mührüdür. Ioannes Khrysostomos aynı konuda; "*Günahla bağlantıları olmadığı halde çocukları vaftiz ediyoruz. Öyle ki kutsallık, doğruluk, oğulluk, miras ve kardeşlik onlara kutsal Mesih sayesinde verilsin*" ifadelerini kullanmıştır (Schaff, 2002, s: 447). Aziz Gregorius'un, güçlü bir teolojisi vardır: Teolojik düşüncesinin hareket noktasını '*Tanrı, Mutlak oluşturmaktadır. İnsan Tanrı suretinde, Tanrı tarafından ve Tanrı için yaratılmıştır. Fakat özgürlüğünden yararlanarak, gözlerini Tanrı'dan, yeryüzüne dikmiştir*'. Gregorius'un görüşleri, Hristiyan ilahiyatı açısından çağımızda yeniden gündeme gelmiş ve büyük itibar görmeye başlamıştır (Aydın,2005; Polat, 2008; Budak, 2012:101).

Güzelyurtlu (Nazianzuslu) Gregorius (329-391).

"Çünkü Allah dünyaya hükümlerin diye değil, dünya onun sayesinde kurtulsun diye, oğlunu dünyaya gönderdi." St.John (Yuhanna,3/17).

Güzelyurtlu Gregorius, 329 yılında, Kapadokya'nın Aksaray ilçesi yakınlarında Neninzi (Nazianzus-Karballa) yerleşim yerinde doğmuştur. Doğduğu yerin yakınlarındaki Gelveri'de Arianzus şehrinde 391 yılında vefat etmiştir. IV. yüzyılın önemli kilise babalarından biridir. Güzelyurt piskoposunun oğludur. Anılan dönemde Aziz Basil'in kardeşi ile karıştırılmaması için, yaşadığı kasaba Nazianzus isminin önüne getirilerek lakap olarak kullanılmıştır. Güzelyurtlu Gregorius, Hristiyanlığa en karşıt ve düşmanca davranan İmparator Diocletianus zamanında dünyaya gelmiştir. Annesi Filistin'in Lidda kentindedir. Babası Gregorius, Güzelyurt piskoposudur. Baba Gregorius ve

Anne Nonna zengin aile çocukları olmaları nedeniyle Karbala'da geniş arazilere sahiptirler. Gregorius'un ailesi 5 kişiden oluşmaktadır. Babası Gregorius ve Annesi Nonna; Ablası Gorgonia, küçük erkek kardeşi Caesarius ve kendisidir. Baba Gregorius 328 yılında Roma İmparatorluğunun Kapadokya eyaletinde yaşadıkları kasaba olan Güzelyurt'un piskoposu olmuştur. II. Constantinus, paganizme karşı yeni bazı kısıtlamalar getirmiştir. Bu bağlamda; 341 ve 356 yıllarında yayınladığı fermanlarla tüm pagan tapınaklarının kapatılmasını emretmiş, başta kehanet ve kurban sunumu olmak üzere geleneksel pagan uygulamaları yasaklanmıştır. Buna karşın 343 tarihli bir düzenlemeyle Hıristiyan Kilisesi'ne mensup ruhbanlar ve yardımcıları vergiden muaf tutulmuştur. 355 tarihli bir diğer yasayla Hıristiyan ruhbanların sivil mahkemelerde yargılanamayacağı kararı alınmıştır (Kan, 2020, s:19).

I. Constantinus'un Hıristiyanlığa tanıdığı ayrıcalıklar sayesinde Kilise teşkilatlanmasında bazı değişiklikler olmuştur. I. Constantinus'un Kilise ve Hıristiyan din adamlarını ekonomik hususlarda ayrıcalıklı hale getiren düzenlemeleri Kiliseyi ve Hıristiyan din adamlarını yalnızca ekonomik olarak güçlendirmemiş, aynı zamanda onları toplumsal anlamda daha etkin ve itibarlı hale getirmiştir. Bu dönemde Kilise örgütlenmesinin imparatorluğun idari ve politik yapısına uyarlanmasının temelleri atılmıştır. Bu bağlamda bir bölgenin ruhani liderinin yalnızca sorumluluğu altındaki bölgeyi yönetebileceği, diğer bir piskoposluk bölgesine müdahalede bulunamayacağı ve bir piskoposluğun derecesinin, o yerleşim yerinin önemine göre belirleneceği prensibi kabul edilmiştir (Kan,2020, s:47). Gregorius babasının 374 yılında ölümüne kadar ona asistanlık yapmış, kendisi hiç istemediği halde 361 yılında "babasına olan saygısı nedeniyle" rahip olmuştur (Jackson,2016, s:176). Üç Kapadokyalı Babalar arasında gösterilen parlak bir teolog ve yazar olan Güzelyurt'lu Gregorius üstün bir hatip olmasına rağmen kendisine verilen görevleri kabul edip etmeme konusunda gerekli olan özgüvene henüz sahip değildir. Bu konuda arkadaşı Basil'in yardım ve destekleriyle aradığı gücü zamanla kendinde bulmaya başlamıştır. Egemenlikte ve otoritede gözü olmayan Gregorios, teolojik konularda arkadaşı Basili'i kendisine bir öğretmen ve rehber olarak kabul etmiştir (Tiefenbach, 2012: 179).

Güzelyurtlu Gregorius, IV. yüzyılın kapsamlı, renkli ve önemli kilise babalarından biridir. Halk arasında entelektüel bir kişi olarak kabul görmüştür. Kilise doktrininin formüle edilmesi ve savunulmasında çok önemli bir yere sahiptir. Günümüzde Kilise Babalarından biri olarak Batı dünyası tarafından da takdir edilmektedir. Aziz'in kutsal emanetleri Vatikan'da Aziz Petrus Bazilikasında korunmaktadır. Okul arkadaşı Basil'in Kardeşi Gregorius ile karıştırılmaması için doğduğu kasabasının adı olan Güzelyurtlu (Nazianzus) lakabı ile anılmıştır. Güzelyurtlu Gregorius, ilk olarak 372 yılında Sasima, daha sonra 379 yılında İstanbul Piskoposu (Konstantinopolis) seçilmiştir. Derin ve seçkin bir hatip, kilise yazarı ve şair olarak tanınmıştır. Efesli Havari (Evangelist) St. John'dan sonra kilisenin en iyi ilahiyatçısı olarak kabul edilmiştir. Diğer araştırmacılar tarafından incelenen pek çok teolojik eserinin yanı sıra, çok geniş bir klasik eğitim almıştır. Yazdığı metinlerde ilgi çekici çok sayıda astronomik ve kozmolojik konulara yer vermiştir. Erken Dönem (arkaik) Hıristiyan hümanizminin öncüsü olmuş ve Hıristiyanlık inancının o çağın dünyasına uyumunu önemsemiştir. Genel olarak felsefi yönü Neo-Platonculardan etkilenirken, münzevi

fikirleri Stoacılıktan etkilenmiştir. Hristiyan öğretisinin felsefi bir temelde gelişmesinde önemli bir katkı sunmuş, kilise babaları arasında Neo-Platonik kilise yazarı olarak sınıflandırılmıştır (Theodosiou ve diğerleri; 2011, s: 57-69).

Güzelyurtlu Gregorius ve Eğitimi: Temel eğitimini Kayseri kentinde, dini eğitimini İskenderiye’de ve Felsefe eğitimini Atina’da almıştır. Eğitim ve öğrenim yaşamı 30 yaşına kadar sürmüştür. Atina’daki öğrenim yılları sırasında Basil ve daha sonra imparator olacak olan Julianus ile tanışmış, Basil ile çok iyi arkadaş olmuştur. İki yetişkin, laik eğitimlerini Atina’da (Neo-Platonik Felsefe Okulu) almışlardır. Otuz yaşında Konstantinopolis üzerinden Kapadokya’ya geri dönmüştür. Retorik ya da hukuk çalışmalarına devam etmek yahut manastır hayatına girmek gibi seçenekler arasında zorlanmıştır. Bu konularda yakın arkadaşı Basil’e danışmıştır. Arkadaşı Basil ona; iki ya da üç yıllığına kendisinin Tokat’ta (Pontus Neokaiseria) kurduğu yeni manastır topluluğuna katılarak ona yardımcı olmasını rica etmiş, o da kabul etmiştir. MS. 325 yılında toplanan I. İznik Konsilinde, Ariusçuluğa şiddetle karşı çıkan gruba katılmış ve Anadolu temsilcilerinin önderi olmuştur. Tanrı’nın varlığının bilinebileceği, ancak onun niteliğinin bilinemeyeceği öne sürmüştür. Tanrı’nın iyi olması nedeniyle yarattığının da iyi olduğu, “düzen” dediğimiz şeyin eksiksizliği ve mükemmelliği ifade etmesi nedeniyle Tanrı’nın “düzeni” seçtiği yönündeki değerlendirmeler doğrultusunda düzen ve amaç kanıtına inanmıştır (Taşkın, 2018, s: 49).

Arkadaşı Basil’in ısrarı ile Kayseri piskoposluğu görevinde bulunmuş, ardından, yine dostu Basil tarafından 351 yılında Kapadokya Sasima piskoposu yapılmıştır. Arius (Ö. 336) yanlılarıyla Nikeia (İznik) taraftarlarının karşı karşıya geldiği Sasima’da yeni açılan piskoposlukta görevlendirilmiştir. Çok daha iyi yönetilebilecek yerler varken Basil tarafından oldukça sorunlu bir yerde görevlendirilmiştir. Bu görevi istememesine rağmen Basil’in ısrarları ile 372 yılında görevi kabul etmiştir. Ancak görev yerine gitmeyip sitemkâr duygularla inzivaya çekilmiş ve kendisine verilen unvanı hiç kullanmamıştır. Kendisine layık görülen görev yeri, kaba ve görgüsüz insanların uğrak yeri olan üç yolun birleştiği yoksul bir kasaba olması onu rahatsız etmiştir (Göregen, 2017, s:618).

Güzelyurtlu Gregorius piskopos olarak görev yapacağı Konstantinopolis’e gitmiştir. I. İznik (Nikeia) konseyinin temsilcilerinden biri olarak 381’de yılında başkanlık etmiştir. Birinci Konstantinopolis Konsil toplantısında Neo-Aryanizm öncüsü Eunomios’un taraftarlarına karşı direnmiştir. Uzun süren ve keskin tartışmaların olduğu konsil toplantılarında yıprandığını hissederek, bu Konsil toplantısından sonra görevden çekilip doğduğu yere geri dönmüştür. İnzivaya çekildiği dönemleri düşünerek ve yazarak geçirmiştir. Oldukça üretken bir yazar olup, şiirlerini yazdığı 254 epigram sonrası kitaplaştırılmıştır. Basil ve Nisa’lı Gregorius iki kardeşe yazdığı çok sayıda mektubu vardır. Vaazları ise, belirli kutlama günlerindeki konuşmalar, arkadaşlar ve aile için söylevler, papazlık kurumunun hizmetleri ve yükümlülükleri üzerine incelemeleri kapsamaktadır. İstanbul’daki (Konstantinopolis) dogmatik uyuşmazlığın sert bir eleştirisi ve İmparator Julianus’un (332-63) ölümü üzerine yazdığı iki hikâyeden oluşmaktadır. Gregorius’un teolojik eserleri Batıda büyük ilgi uyandırmıştır. Öyle ki “*Hristiyan Demostenes*” olarak anılmaya başlamıştır. Özellikle Bizanslılar için Gregorius Hristiyan dogmasında kendine özgü bir tarz yaratmıştır. Batıdaki saygınlığının büyük kısmını öğrencilerinden biri olan Aziz Jerome’un “*Ünlü İnsanlar Üzerine*”, “*De Viris Illistribus*”, adlı eserine borçludur (Urgun 2011, s: 39). Güzelyurtlu Gregorius 381 yılında I. Konstantinapolis

Konsilinde, İstanbul piskoposluğunun en güçlü adayı olmuştur. Ancak İskenderiye Piskoposu Timothios'un, İstanbul'a gelişi ile bu gerçekleşmemiştir. Bu olaydan sonra Aziz Gregorius, 352-378 yılları arasında İstanbul'daki küçük Katolik cemaatinin Piskoposluğunu yürütmüştür. Anılan dönemde İstanbul kilisesi, Arius taraftarlarının elindedir. 381 yılında, Antakyalı Meletius'un ölümünden sonra, I. Konstantinapolis Konsilinde, Gregorius Konsil Başkanı ve Episkopos seçilmiştir. Fakat bazı Episkoposların entrikaları ve iftiraları karşısında Gregorius, İstanbul Episkoposluğundan istifa etmek zorunda kalmıştır. Gregorius, "Kendisiyle İlgili Şarkı" (Carmen De Se İpso) diye bilinen uzun bir şiirle tanınmaktadır. Ayrıca dinî konularda şiirler yazmıştır. 390 yılında vefat etmiştir. Üç Kapadokya Babaları; Büyük Basil, Nisalı Gregorius, Güzelyurtlu Gregorius- Ortodoks ve Katolik kiliselerince "Kapadokyalı üç Büyük Aziz" adıyla anılmaktadırlar. Güzelyurtlu Aziz Gregorius'u anma günü 25 Ocak'tır.

Güzelyurt bölgesinin en önemli ailelerinden Gregorius'ların sahibi oldukları arazi üzerinde kurulmuş olan kiliseye, Büyük Teolog Gregorius ismi verilmiştir. Önemli kültür varlıklarına sahip Güzelyurt ilçe merkezi ve çevresinde pek çok manastır ve kilise bulunmaktadır. Levides'e (1899) göre bölgede 200 adet, Akakiades'e (1923) göre, 300 adet kilise yer almaktadır. Bölgede yaşayan Rumların dini merkezi olan Büyük Teolog Gregorius Kilisesi, 1924 yılında mübadelesine kadar kilise olarak kullanılmış, bu yıldan sonra camiye çevrilmiştir. Manastır Vadisinde çok sayıda şapel ve kilise yer almaktadır. Bölgede kaya oyma, yığma ve her ikisinin de birlikte olduğu yerleşim yerleri bulunmaktadır. Kaya içi oyma mağaraların birçoğu ambar ya da ahır olarak, bazılarının da düşük gelirli aileler tarafından hâlâ konut olarak kullanıldığı bilinmektedir (Çelebi ve diğerleri, 2008: 114). Kapadokya Bölgesi Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından 1985 yılında Doğal ve Kültürel Miras listesine alınmıştır. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlar içinde, Göreme Milli Parkı, Derinkuyu ve Kaymaklı Yeraltı Şehirleri, Karain Güvercinlikleri, Karlık Kilisesi, Yeşilöz Theodoro Kilisesi ve Soğanlı Arkeolojik Alanı yer almaktadır (kvmgm.ktb.gov.tr.2022). Kapadokya'da Hıristiyanlık dönemine ışık tutan en önemli eserler; kayalara oyulmuş ve sayıları 250 aşan kilise ve manastırlardır. Göreme, özellikle 7-13. yüzyıllar arasında baskılardan kaçan Hıristiyanların yerleşimleriyle Hıristiyanlığın önemli bir inanç merkezine dönüşmüştür. Kapadokya'daki kaya kiliseleri; göreme Açık Hava Müzesinde, Soğanlı ve İhlara vadilerinde, Gülşehir, Çavuşin ve Mustafa Paşa çevresinde yer almaktadır. Kiliselerin en kalabalık olarak bulunduğu alan, III. ve XIII. Yüz yıllar arasında manastır hayatının yoğun bir şekilde yaşandığı, dini merkez konumundaki Göreme vadisidir (Yenipınar, 1997, s: 5). Son zamanlardaki yeni keşifler, kilise, manastır ve yeraltı şehirlerinin geniş bir alana yayıldığını göstermektedir. Volkanik vadilerin yamaçlarında yeni keşfedilen mağaraların tavan ve duvarlarının İncil konularını betimleyen ve tahrip edilmeyen fresklerle bezendiği bulgulanmıştır

Gregorius, 370-379 yılları arasında Piskopos olan Basil'i, Ariusçu doktrin taraftarlarına karşı desteklemiştir. Babasını 374 yılında, annesini de bir yıl sonra kaybedince Güzelyurt kilisesini bir müddet idare ettikten sonra İçel Taşeli Platosunda yer alan (Isaureia Seleukia'ya) bir manastırda inzivaya çekilmiştir. Orada Aya Thecla'ya adanmış bir kilisenin yakın çevresinde, birkaç yıl boyunca çileci bir yaşam sürmüştür. Bu süreçte boş durmayıp kendine sorular sorup yanıt bekleyen İznik (Nikeia) yandaşları ile sıkça k mektuplaşmıştır. Genç kuşak İznik'çiler teolojisinde

birinci yetki kaynağı olmuştur (Tiefenbach, 2012, s:189). Dördüncü yüzyılın sonlarında, konsillerde asil üye olarak yer alan Güzelyurtlu Gregorius (329-M.S.389), kilise konsillerini 'kötülük üreten platformlar' olarak nitelendirmiştir. Konsilleri 'çözüm merkezi olmaktan ziyade sorun merkezi' üreten yerler olarak görmüştür. Kendisine karşı kitlesel bir baskı oluşmuş ve bunun sonucunda başkenti terk ederek Güzelyurt'a geri dönmüştür. Hayatının geri kalanını burada geçirmiş ve M.S. 391 yılında hayata gözlerini kapatmıştır (Ünlü, 2010:93). Doğu Roma İmparatorluğu Döneminde; iki eyalet kentine önem verilmiştir. Bu kentlerden birincisi; Adını Julius Sezar'dan alan Kayseri; ikincisi ise Niğde'nin Bor İlçesine bağlı Kemerhisar (Tyana) kentidir. Her iki eyalet Roma İmparatorluğu ve Bizans dönemlerinde göz kamaştırıcı kentler olmuştur. Hıristiyanlığın büyük din adamları ve mezhepleri bu kentlerde ortaya çıkmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu Hıristiyanlığa yönelmiştir. Bu yöneşte Anadolu kökenli iyi eğitim almış Hıristiyan Kapadokya Babaları ve diğer din önderlerinin varlığı önemli olmuştur (Korat; 2005, s: 30).

Taşeli (Isauria) Bölgesinde İnzivaya Çekilme: Taşeli günümüzde Mersin ilinin Batısında yer alan Taşeli Platosuna verilen tarihi addır. Günümüzde; Silifke, Mut, Gülnar, Anamur, Aydıncık ilçeleri Taşeli platosu sınırları içinde yer almaktadır. Taşeli bölgesinde kıyı gerisi Torosların görkemli yükseltileri ve Göksu Irmağının derin vadileri ile çevrili olup güvenli, korunaklı ve sakin bir bölgedir. Taşeli (İzoria) sınırlarını orta Torosların zirveleri ve Göksu vadisi belirlemiştir. Silifke, Mut, Karaman, Konya yolu bu vadi kıyısından geçmektedir. Thekla kilisesi Silifke ilçesinin güney batısında yer alan Taşucu nahiyesi sınırları içinde yer almaktadır. Alahan Manastırı ise, Mut ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Konumu; Karaman kara yolu üzerinde Göksu Irmağının derin vadileri ile çevrilidir. Manastır yapısı Göksu Irmağının derin vadilerini takip eden Karaman yolunun zirvelerine yaklaştığında yön tabelası yolun sağında görünecektir. Torosların yüksek yamacında yer alan mağaraların Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde sığınma ve inziva çekilme yerleri olarak kullanıldığı bilinmektedir. Manzarası kuş bakışı ve muhteşemdir. Manastırın bulunduğu yerden Mut ilçesinin dairesel bir şekilde Orta Toros Sıra dağları ve derin vadileri ile çevrili bir düzlükte kurulduğu net olarak izlenebilmektedir. Bizans İmparatoru Konstantin'nin annesi Kudüs Hac yolculuğunu Anadolu üzerinden karayoluyla gerçekleştirmiştir. Kudüs hac yolculuğu dönüşünde ünlü kilise babalarının yaşadığı veya şehit edildiği, inzivaya çekildiği yerler tespit edilmiştir. Rapor olarak hazırlanıp oğlu Konstantin'in bu yerleri kutsal ilan edip yerine kilise ve manastırlar yapılması hayata geçirilmiştir. Göksu ırmağının yeşil vadi yamacına 4. yy.da Alahan Manastırı ve Kilisesi yaptırılmıştır. Taş bezemeleri ile ünlü bu kilise ve manastır yapısının mimari planı örnek alınarak daha sonra İstanbul'daki Büyük Ayasofya Kilisesinin inşa edildiği bilinmektedir. Güzelyurtlu Gregorius'un Taşeli Bölgesinin muhteşem kanyonlarından birinin mağara kiliselerinden birinde inzivaya çekildiği tahmin edilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kapadokya Patristik Babaları olarak anılan Kayserili Büyük Basil, Nisalı yazar ve hatip Gregorius ve Güzelyurtlu Büyük Teolog Gregorius günümüz Hıristiyanlık hiyerarşisinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Batı ülkelerinde

adlarına kilise ve katedraller yaptırılmıştır. Özellikle Ortodoks kiliselerinin kurucuları olarak anılmaktadırlar. Hıristiyanlık inancına katkıları, Hıristiyanlığın özellikle Akdeniz Havzası ve Anadolu'da 10 yıl gibi kısa bir sürede Roma İmparatorluğunun Doğu eyaletlerinde kabul görüp yayılmasında oldukça önemli etkileri olmuştur. Anadolu II. ve III. yüzyıllarda Roma İmparatorluğu egemenliğindedir. Roma imparatorluğu pagan geleneklere sahiptir. İmparatorluk Doğu ve Batı Roma diye iki ayrılmış. İki ayrı yönetici tarafından yönetilmeye başlamıştır. Batı Roma inanç olarak Helenistik tanrıları benimsemiştir. Doğu Roma Yöneticileri Pagan iken, yönettikleri ülkede İran üzerinden gelen Zerdüşlük, Mithra, Mezdekilik, manizm Yahudilik, gibi farklı dinler ve Mısır'daki Ariusçuluk düşünce akımları ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle Hıristiyanlık İsa Mesih'ten sonra hızla yayılmış ancak yayıldığı coğrafyalarda çeşitli yorumlarla değişimlere uğramıştır. Hıristiyan pratiklerini bilmeden tapınanlar da sorun olmaya başlamıştır. İyi bir eğitim almış olan Kapadokya Babaları bu ve benzeri olumsuz gelişmeleri önlemek için birlikte hareket ederek Hıristiyanlığın Doğu Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olmasını sağlamışlardır. Dini eğitim birliğinin sağlanması için, farklı inanca sahip yerel halklara gönüllü eğitim vermişler ve yeni öğrenciler yetiştirmişlerdir. Dini eğitimle birlikte gençlere, tıp (tedavi), zanaatkârlık, vb eğitimlerde verilerek onların meslek sahibi olup yoksulluktan kurtulmaları teşvik edilmiştir. Keşişlerin eğitimleri ile birlikte Kapadokya'da kurulan pek çok manastır, buralara sığınan halkın dini eğitim yerlerine dönüştürülmüştür. Bir yandan da farklı dini akımlarla mücadele etmişlerdir. Kapadokya Babaları en büyük mücadeleyi Mısırlı Aryuscu akıma karşı vermiştir. Bu amaçla, Hz. İsa'nın Hıristiyanlıktaki yerinin belirlenmesi başta olmak üzere, pek çok dinsel sorunun tartışıldığı Konsillere katılmışlardır. İmparator Constantinus'un (306–337) yaklaşık 320 yılında Hıristiyan olması Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyanlık inancına ve Hıristiyanlara yaklaşımını değiştirmiştir. MS. 325 yılında İznik (Nicaea) Konsili toplantısı yaklaşık iki ay sürmüştür. Konsilin sonunda Arius ve yandaşları, 318 piskoposun onayıyla hazırlanan bildirgeyle din dışı ilan edilmiş ve Kapadokya Babalarının fikirleri benimsenmiştir.

Büyük Basil, vaazlarında sevgi dilini kullanmış, tüm mal varlığını yoksullar, cüzzamlılar ile paylaşmıştır. Onları sevgiyle kucaklamış, güvenli, sıcak, temiz, yatacak oda, yiyecek aş sunarak hayatta kalıp insanca yaşamaları için kendini adamıştır. Özellikle Hıristiyan kültürünün sınırlarını belirlenmesi, kilise yaşamına gönüllü katılımı teşvik etmiş ve böylece hoşgörülü bir kurum hüviyeti kazanmasına katkı sağlamıştır. Bu yönüyle de 'Doktor' lakabı ile anılmıştır. Ayrıca yazdığı eserlerdeki hitabet gücü ile de kendisinden sonra geleceklere etkili bir miras bırakmıştır (Temiztürk, 2016,s:43). Doğu ile Batı arasında bir köprü olan Anadolu, başta Kudüs'te çarmlıha gerilmekten kaçan havarilerin sığınağı olmuştur. Daha sonra da bazı imparatorların Hıristiyanlık ve diğer inançlara karşı hoşgörüsüzlüğü ve baskısı nedeniyle, de her inançtan insanların sığınağı olmuştur. Kapadokya Babalarıengin bilgileri ve hoşgörülerini nedeniyle inançları nedeniyle sığınan halklara kapılarını açmışlardır. Semavi dinlerden ikincisi olan Hıristiyanlığın da Doğu'da yayılmasına katkı sunmuşlardır. Çalışmanın; Kapadokya Bölgesinin tanıtımlarında turist rehberlerinin bu üç Kapadokya Babasını ve onların felsefi görüşlerini, insan sevgisini, yerli ve yabancı gruplara aktarmalarına ve bölgedeki manastır ve kiliselerin çokluğunun gerçek nedenlerini, bu dini eğitim sisteminin özverili yaratıcıları ile birlikte tanıtımlarına katkı sunması amaçlanmıştır. Kapadokya Bölgesi inanç

turizmi tanımları ve turist rehberlerinin anlatılarında somut eserlerle birlikte somut olmayan dini kültürel özellikler bu alt yapı ile sunulursa bölgenin İnanç Turizmdeki zenginliği ve önemi daha iyi kavranacaktır. Çünkü somut kültürel miras, insanın zihnindeki bilgi, inanç ve duyguların yani somut olmayan mirasın dışı vurumudur. Biri olmadan diğeri olamaz. Kapadokya Babalarının yaşamı ve Hıristiyanlığa katkıları, kilise ve manastırlarla birlikte bütüncül bir yaklaşımla tanıtılması bölgenin İnanç Turizmdeki konumunu güçlendirecektir. Bu konuda yazılmış az sayıda kaynak olduğu için, turist rehberlerinin arka plan hikâyesini anlatmakta zorluk çektikleri gözlenmiştir. Diğer yandan, ziyaretçilerin her zaman merak edip turist rehberlerine veya köylülere yönelttiği: Kapadokya’da neden bu kadar fazla mağara kilise, yer altı kentleri var? Bu mağara ve yeraltı kentleri neden kurulmuş? Kimler kurmuş, nasıl yaşamışlar, büyük bir organizasyon gerektiren, ıssız vadi kenarındaki kiliseler neden, niçin bu kadar çok ve benzer karakterli freskler betimlenmiş, bu freskler kimler için, neden ve nasıl yapılmıştır? O devirde neden bu oluşumlara gereksinim duyulmuş gibi merak edilen benzer pek çok sorunun büyük bir bölümünü açıklığa kavuşturacağı düşünülmektedir. Fresklerle süslü mağaraların yeni din Hıristiyanlık inancının ilke ve pratiklerinin keşifler tarafından halkı bilgilendirmede kullanılan birer dini eğitim kurumu işlevi gördüğü hikâyesi ile doğru verilecektir. İyi eğitilmiş üç Kapadokya Babasının on yıl içinde yüzbinlerce pagan halkı Hıristiyanlık inancına kazandırmalarının öyküsü onları büyüleyecektir. Anadolu’nun her dinden, zorda kalan ve insanlara kucak açtığına iyi bir örnektir.

Kapadokya Babalarının inancı yaymada halklara sevgi ile yaklaşım barışçıl ve bütüncüleştirici bir dil kullanmaları Anadolu’da Müslümanlığın yayılışında örnek alınmıştır. İslamiyet’in Anadolu’da yayılmasında etkili olan Mevlana Celalettin Rumi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli ve İbn-i Sina, İbn-i Rüşd, Gazali, İbn-i Haldun gibi İslam düşünürleri benzer bir yaklaşımı benimsemişler ve başarılı olmuşlardır. Kendilerinde öncekileri onere edip, İslamiyet’in yayılmasında sevgi, hoşgörü ve kardeşliği vurgulayıp, Tanrı’nın bağışlayan, yarattığını gözeten olduğunu vurgulamışlardır.

Kaynakça

- Acara, Meryem. (2003). . (Editör: <http://www.tureb.net/index.php/dr-meryem-acara-anadoluluazizler> (18/09/2003)).
Akyürek, E. (1998). “MS. IV.-XI. Yüzyıllar: Kapadokya’daki Bizans”, Kapadokya, editör. Sözen, Metin Ayhan Şahenk Vakfı.
Arnhart, L. (2004), *Siyasi Düşünce Tarihi, Plato’dan Rarls’a*, (Çev: Ahmet Kemal BAYRAM), Ankara: Adres Yayınları.
Sözen, İstanbul: Ayhan Şahenk Vakfı, 1998, s: 232. r.19.
Arslan, A. (2010). *İlkçağ Felsefe Tarihi*, Plotinos, Yeni Platonculuk ve Erken Dönem Hıristiyan Felsefesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 316, Felsefe 11, ISBN 978-6176-(18-3 (TK) 978-60S- 399- 169-4 (S. Cil T), 1. Baskı. İstanbul. www.bilgiyay.com, yayin@bilgiyay.com.
Aydın, M., (1994). *Din Fenomeni*, Din Bilimleri Yay., Konya,
Aydın, M. (2019). “Nyssâlı Aziz Gregorius”, Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, Literatür Türk, ISBN:978-6053-3715 26,s. 253.
Aydın, F. (2015). *Hıristiyanlık ve Yayılış Tarihi*, Sakarya.
Bayraktar, Mehmet (2007). *Bir Hıristiyan Dogması Teslis*, Ankara: Ankara Okulu,.57.
Baş, Bilal (2013). Hıristiyan Manastırcılığının Doğuşu, M.Ü. *İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 44 (2013/1), 183-204.
Bayladı D. (1998), *Dinler Kavşağı Anadolu*, Say Yay., İstanbul.
Budak, D. (2012). Anadolu’da Yaşamış Aziz Ve Azize Hayatlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi,

- Yüksek Lisans Tezi, T. C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Aras, Konya.
- Bulut, E., (2018). "Kappadokia Bölgesi'nin Tarihi Coğrafyası Üzerine Bir Değerlendirme: Nehirler", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 1, 2018 Güz, ISSN: 2651-4605, S I: 123-143.
- Cornford, F. M. (1912). *From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation*. New York: Longmans, Green And Co.
- Çelebioğlu, B. Tuncer F., Ağaryılmaz, İ. (2008). Aksaray Güzelyurt'a Büyük Kilise Camii (Hagios Greorios Thelogos Kilisesi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, *Doktora Tezlerinden Üretilmiş Yayınlar*, Sigma Özel Sayı 1, s.113-119,
- Çotuköken, B. ve Babür, S. (1993), *Ortaçağda Felsefe*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Demir, F. (2014). *Ortaçağ Avrupa'sında Manastırlara Kurumsal ve İşlevsel Bakış*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. :37 Tokat.
- Dimitrijevic S. (2011). Astronomy and Cosmology I. The Church Fathers: The Three Bishops St. Basileus The Great, St. Gregorius of Nazianzus and St. John Chrysostom, Theodosiou-al/ *European Journal of Science and Theology* 7 (2011), 2, 57-69.
- Dinç, Tetik, N.(2020). Kapadokya'nın Kilise Babaları: Aziz Basil,Nisalı Greogor ve Nazianzuslu Gregor, *Anadolu'da İnanç Turizmi, Fenomenler, Efsaneler, Kişiler ve Mekânlar* (edit: Özlem Güzel), Nobel Yayınevi, ISBN: 978-625-402-368-2, www.nobelkitap.com
- Dirik, K., (2019). "Kapadokya Bölgesi'nin Jeolojisi, Jeomorfolojisi ve Bunların Bölgedeki Medeniyetler Üzerindeki Etkisi", 1.Tıbbi Jeoloji Çalıştayı, 30 Ekim–1 Kasım 2009, Ürgüp Bld., Kültür Merkezi, Ürgüp/ Nevşehir.
- Doğancı, K. (2017). I. Constantinus'un Hristiyanlığı Meselesi ve Ölümü Hakkındaki Tartışmalar, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 18, S. 33, s. 493-517. DOI: 10.21550/sosbilder.310413.
- Fermude, Gülsevinç, (2018). *Erken Ortaçağda Hristiyan Toplulukların Mağduriyeti*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Genç, Ö. (2012). Kapadokya'nın Önemli Azizlerinden Biri: Doğu Manastırcılığının Kurucusu Aziz Basileus 1. *Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Nevşehir Üniversitesi Yayınları: 2, ss.261-270.
- Guley, Rosemary, Ellen (2001). *The Ancylopedia of Saints*, Newyork : Facts on File Ich.
- Göregen, M. (2017). "Kapadokyalı Bir Hristiyan Teologu: Nazianzuslu Gregorius ve Hristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* Cilt: 6, Sayı: 1, 2017 Sayfa: 612-626.
- Güç, A., (1998). *Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı, Dinler tarihî Araştırmaları I*, Dinler Tarihi Derneği Yay., Ankara.
- Güçlü, İdris (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Teknik-Yaklaşım-Uygulama*, Nobel Yayınevi, ISBN: 978-605-7846-33-4, Atlas Basım Yayıncılık, Ankara.
- Gündüz, Ş., (1998). *Din ve İnanç Sözlüğü, Vadi Yayınları*, 1.Basım, Sözlük Dizisi, ISBN: 91.06Y.215.100, Meşrutiyet C. Bayındır II, 60/5, Kızılay/Ankara.
- Harman, Ö., F. (1991). 'Aziz', DİA, İstanbul, c. IV, s. 332.
- İnanç, H., Evcim, H. (2018). Patristik Felsefe Bağlamında, Hristiyanlığın ve Feodalitenin Sosyo-Politik Analizi, *İzlek Akademik Dergi*, 1(1), Güz 2018.
- Jackson, Andrew,(2016). *The Christian Saints of Turkey*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Beyoğlu/İstanbul. Arkeoee, ISBN: 978-605-396-369-1, Certificate No:10479.
- Kan, Ayşe, (2020). IV. Ve V. Yüzyıl Konsil Kararlarında Siyasi Otoritenin Etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, (Danışman:Prof.Mehmet KATAR). Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Ankara.
- Kaçar, T. (2020). *Kapadokya Babalarının Dünyası Seminer Notları*, Kapadokya Üniversitesi ve Turist Rehberleri Organizasyonu, 20 Şubat 2020 Mustafapaşa/Nevşehir.
- Kaçar, T. (2013). "Roma İmparatorluğu, Hristiyanlar ve Milano Fermanı'nın 1700'üncü Yılı", *Toplumsal Tarih*, Şubat 2013, 48-49.
- Kaçar, T. (2011). Doğu Roma Başkentinde Patrik Seçimi: Ioannes Chrysostomus Örneği (MS 398). Özsait Armağanı,

- Mehmet, Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler, Armağan Dizisi-2, (Editörler; Hamdi Şahin, Erkan Konyar, Gürkan Ergin) *Paragraf Basım Sanayi A.Ş.*, ISBN 978-605-4018-09-3, Suna, İnan Kıraç. Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2011, Wehbi Koç Vakfı. www.zerobooks.online.com,
- Karahan, A. (2012). Beauty in the Eyes of God Byzantine Aesthetics and Basileus of Caesera, p.135.
- Korat, Göksel (2005).Taş Kapıdan Taç Kapiya Kapadokya, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş Baskı, İletişim Yayınları 866, ISBN: 975-05-0107-4,Cağaloğlu, İstanbul.www.iletisim.com.tr
- Köksal, S. (2019). Kayseri İli Yer Adları: Kimlik, Kültür ve Mekân, T.C. , Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Madrigal, Marc, (2015). *Kilise Babaları*, Academia, Accelerating the world's research, 2015 Marc Madrigal ve Kitab-1 Mukaddes Şirketi. s: 43, 2.09.2022.
- Mc. Donald, H, D. (2004). *Büyük Basileuseios*, *Hıristiyanlık Tarihi*, (Çev:Sibel Sel, Levent Kınran).
- Us Neri Umberto (1971). *The Early Christians in Cappadocia* (der). The Art and Architecture of Turkey içinde; Nagel Publishers, Geneva, ss. 121-124.
- Önal, M. (2006), Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta Laikliğin Kökleri ve Türkiye’de Laiklik, *Türkiye Günlüğü Üç Aylık Fikir ve Kültür Dergisi*, Sayı: 85.
- Parlatır, İ; Gözaydın N. (1998). “Aziz”, *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., c. I, s. 184, Ankara.
- Polat, Kemal (2008). *Katolik Hıristiyanlıkta Azizlik ve Azizler*, Salkımsöğüt Yay, s.277, Ankara
- Sarı, C. (2007). Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Beyşehir İlçesinde Yerleşme Adlarının Sınıflandırılması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 487-501.
- Sarıçoğlu, E., (2002). Din Fenomenolojisi (Dinlerin Mâhiyeti ve Tezahür Şekilleri), Isparta
- Scaff, P., (2002). *History of the Christian Church*, Cilt 2 ve 3, Pebody MT, Hedrickson.
- Sel, S.; Kınran, L. (2004). *Hıristiyanlık Tarihi*, Editörler, *Yeni Yaşam Yay*, İstanbul.
- Sevin, V. (1998). “Tarihsel Coğrafya: Güzel Atlar Ülkesi”, *Kapadokya*, (ed. Metin Sözen), İstanbul.
- Strabon (2009). Antik Anadolu coğrafyası, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları kitapları*, ISBN:9789757538202 Geographika, XII, 1.1.).
- Taşkın, Ali. (2018). Patristik Dönemde Anadolu’da Felsefe Hareketi, *Kapadokyalı Babalar*, *Felsefe Dünyası Dergisi*, Sayı: 68, Kış 2018, Yerel, Süreli ve hakemli bir Dergidir. ISSN 1301-0875, ss. 39-57.
- Talbot, Alice-Mary (1996). “Bizans Manastır Sistemine Giriş”, *Cogito, Bizans Özel Sayısı*, YKY, ss.161-176, İstanbul.
- Temiztürk, H. (2016). “Kapadokyalı Bir Kilise Babası: Aziz Basileus ve Hıristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi, *Aziz Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (3): 35-66. KTÜİFD, C.3, sayı 1, Bahar.,s.36.
- Theodosiou E., Manimanis V., and Dimitrijevic S., (2011). Astronomy and Cosmology I. The Church Fathers: The Three Bishops St. Basileus The Great, St. Gregorius of Nazianzus and St. John Chrysostom, *Theodosiou-al/ European Journal of Science and Theology* 7 (2011), 2, 57-69.
- Tiefenbach, H. (2001). *Anadolu’nun Azizleri*, çev. Nezih Başgelen. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Tiefenbach,H., (2012). Büyük Basileuseios, H.Dermont, *Anadolu Azizleri*, Mc.Donald, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, Tienfenbach, H. çev. Sibel Sel& Levent Kınran, *Yeni Yaşam Yayınları*, ISBN:975-8318-86-1, İstanbul, www.yyyyayinlari.com.
- Urgun, O. (2011). Anadolu Azizi ve Azizleri. *Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Turist Rehberliği Bölümü, İzmir.
- Ünlü, Fadime (2014). T.C. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Roma İmparatorluğu Döneminde Kapadokya Bölgesi, (M.S. Iıı Ve İv. Yüzyıllar), Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kürşat Koçak, *Yüksek Lisans Tezi*, Tarih Ana Bilim Dalı, Nevşehir.
- Yenipınar, U. (1997). Doğu Akdeniz’in Mevcut Turizm Talebinin Yapısı ve Talebin Geliştirilmesine İlişkin Model Önerisi, *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.